

OBANATHA UNIV

Approved by the Text Book Committee
of Madras. (Vide Ft. St. George Gazette
Part I-B Page 171, dated 6th March 1923.)

CHITRA :: ::

BHARATAMU

(TELUGU PROSE)

::: BY :::

P. V. SUBBA RAO

Author of
Suvarnamukhi, Gungabayi, Duryodhana Parabhavam,
Buddhi Sagara Vijayam etc.

SECOND EDITION.

PUBLISHED BY
P. V. RAMANAIAH & SON,
GUNTUR.

PRINTED AT
THE VANI PRESS, BEZWADA.

1923.

Copy Right.

REGISTERED.

Higher Grade
1925. T. S. L. C. Examination Detailed Text.

శ్రీ
చిత్రభారతము.

[వ చ న ము]

సువర్ణముఖి, గంగాబాయి, దుర్యోధనపరాధవము, బుద్ధిసాగరవిజయముల

గ్రంథకర్తయగు

పల్లె వేంకటసుబ్బారావుచే

రచియింపఁబడి

తెజవాడ వాణి ముద్రాక్షరశాలయందు

డి. కే. పంత్ చే

ముద్రింపఁబడి

గుంటూరు నందలి

“పి. వి. రమణయ్య లిండు సన్” వారిచే

బ్రకటింపఁబడియె.

రెండవకూపు : 1000.

1923.

రావలూరి శివప్రసాద్.

DEDICATED

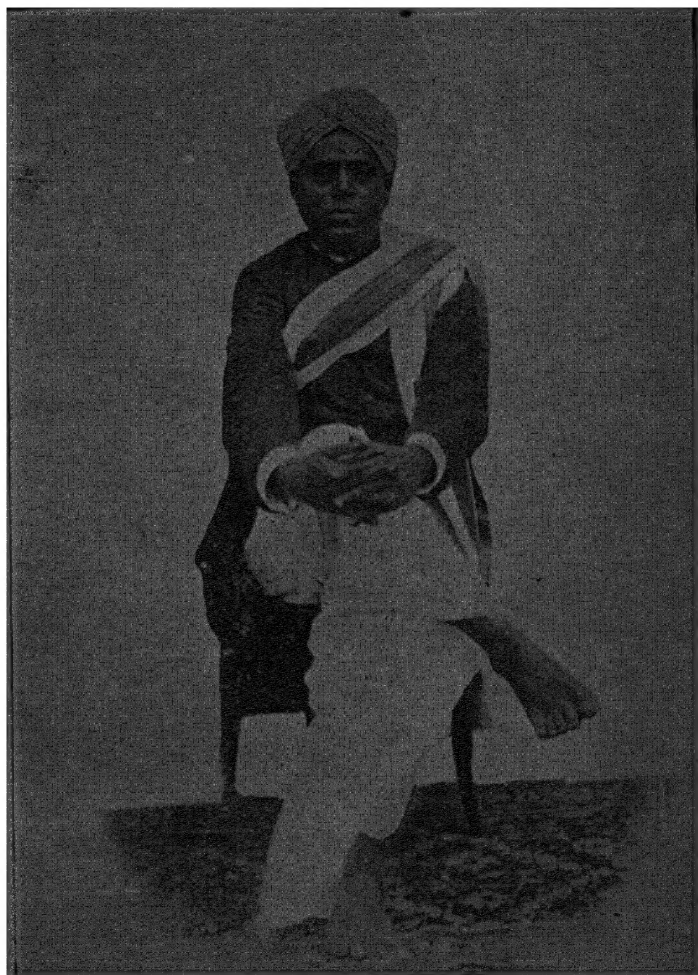
THE SACRED MEMORY

OF

My Reverend and Affectionate Father

PALLE VENKATA RAMANIAH.

(Expired 9th May 1919)

విజ్ఞప్తి

చరిగొండ ధర్మన్న. ఈ కవి నియోగిశాస్త్రాబ్జుడు; కాండియోత్రుడు; తిమ్మయ పుత్రుడు. ఇతఁ డీచిత్రభారత మనఁజి యెనిమిదాశ్వాసముల గ్రంథమును జేసి దీని నిమ్మల పల్లి పెద్దనామాత్యున కంకితము చేసెను. కవి శతలేఖనీసుర త్రాణ బిరుదము గలవాడై శతలేఖ న్యవధాన పద్య రచన యందు సమర్థుడనియు, తెలియపచ్చుచున్నది. ఈ ధర్మకవి యించుమించుగా శేనాలి రామకృష్ణకవికాలపువాడు. కవిత్వ మసర్గళమయిన ధారకలదయి సలక్షణముగా నున్నది.

ఆర్యులారా

మనోహరం బగు చిత్రభారతంబును బహింపఁ గథా సంగ్రహంబును వచనరూపమున రచింపఁ పాంఛ జనిప నిందులకుఁ గడంగితి. ఇం దచ్చటచ్చట జేప్పబడిన పద్యంబులు చిత్రభారతములోనివే. నా వచనరచనయందుఁ గల లోపంబులకుఁ బాఠకమహాశయులు మన్నింపఁ బ్రార్థితులు.

ఇట్లు విధేయుడు,

పల్లె వేంకటసుబ్బారావు.

రెండవకూర్పు పీఠిక.

ప్రాజ్ఞాశేఖరులగు నో యాద్యలారా !

భగవదనుగ్రహమువలనను, పెద్దల యాశీర్వాచనబలము చేతను, ఆంధ్రభాషాభిలాషుల యాదరణమునను “చిత్రభారతము” రెండవకూర్పునకు అవసరముగలిగెను. పఠనీయగ్రంథముగ నంగీకరించినందుకు విద్యాశాఖవారికి, తమతమ పాఠశాలలలో నియమించి నాకు ప్రోత్సాహము నిచ్చినందుకుఁ బాఠశాలాధికారులకు, 1925 ప్రైయినింగుస్కూళ్ళ హైయరు గ్రేడు పరీక్షకు దీనిని పఠనీయగ్రంథముగ నేర్పఱచినందులకు విద్యాశాఖవారికి నా కృతజ్ఞతాభివందనముల నర్పించుచున్నాడను.

గుంటూరు, }
21—8—23.

ఇట్లు విధేయుడు,
పల్లె వేంకట సుబ్బారావు.

శ్రీ శ్రీనివాసోవిజయతే.

చిత్రభారతము.

వైకుంఠాగ్రామముల మునిశరణ్యమై వెలయుచుండె.
అపరీక్షిత్రంబున నానావృషిజాతులును, లతావితానంబు
లును, సకల కాలములయందును ఫలించుచు, పుష్పించుచు,
విబుధాభులకు ననుదిరులును ముకుతాకాష్టాంబులై యుండు.
వెండియు నంగురంగుల యశక జాతులు లవ్యోన్య వైరంబు
లుడిగి యత్యంత సంగోప. బున విహరించు. ఆహా! సాధుసజ్జన
సాంగత్యంబున నోరులేని జాతువులుకూడ నై జనార్దనంబుల
మాని సంచరింప కల్గె. ఈనాటింబున ముక్తికవాణి పావన
కీలునగు శంకరాది మునిశ్రేష్ఠులుకూడ సత్రయాగమునెవర్ని
సమకర్షిరి. అన్యులై యగు క్రతువును సంతర్కింప కలుగ
లేదనేపాంగ విశారదులగు మనులును, యశులును, పద్మాం
సులును పెక్కు కేగుడెందరి. వీరలాటాడగోరి తపో విద్యా
ధనుండును, వినులాచారుండును నగు సూతుండును జను
డెంచె. వారును నాతని సుఖాసీనుంగావించి యాతని మృదు

మధుం భావణంబుల శ్రవణానందంబుగ విననొచ్చి యిట్లనిరి:—

“తాపహస్తమా! నమస్త పురాణంబులను, తమ మహాకమలముననే భద్రముగ నున్నవదగు. ఏడియే నొక్కదానిని దమ యవరళి వాగ్ధారచే వచ్చించి మాకెల్లరకుఁ బ్రీతి మొనర్చును.”

గోనుహర్షణతనయుండు వారి పట్కులాలకించి ‘ముని వరేణ్యులారా! పుణ్యచరిత్ర మొక్కటిదెల్పెద దత్తావధానులై విను’డనియె. వ్యాసప్రోక్షపురాణములలో బ్రహ్మాండమను పేరంబరిగునది యొక్కటి గలదు. అందు నేఁ జెప్పఁబోవు కథ వినరింపఁబడియున్నది. తొల్లి పాతాళభువనంబున, భోగవతి యను పురం బొందుండె. దానిని, ఇలావంతుడను రాజు పాలించుచుండె. ఆతఁడు సప్తాంగిలక్షణయుతంబై వెలుంగుచున్న నిండుపేగోలగంబున నవరత్నకలిత కనకాసనంబున నాసీనుడైయుండె. ఆ కొల్వకూటమున శ్రీహరినామంబు స్మరించుచు, శుకయోగీంద్రుడు ప్రవేశించెను. రాజు శుకునిఁ గాంచి భక్తిపూర్వకంబుగ నమస్కరించుచు నెనురేగి యర్ఘ్య పాద్యము లొసఁగి గౌరవించె.

అంత నుఖాసనాసీనుండైన యోగీంద్రుని రాజిట్లని ప్రార్థించె.

“మహాత్మా! తమ రెఱుంగని దెయ్యదియును లేదు. మిగుల వాశ్చర్య హేతువైన కథ మొక్కదానిని నాకు నాన రిండు.”

అనవుడు నిలావంతునకు శుకయోగి యిట్లు చెప్పం
దొడంగె.

—† తుల్య ముని చ రిత్రము. †—

రాజా! శొల్లి తుల్యుం డను మునిసత్తముఁ దొక్క
డుండె. ఆతఁడు సుఖదుఃఖములను సమముగఁ దిలకించు మహా
త్ముడు. సుహృజ్జనంబులయెడలను, నమిత్రుల యెడలను సమ
భావంబున మెలంగు పుణ్యాత్ముడు. ఆతఁ డాంతర జాన్యాంబు
లేకంబుగఁజేసి పరమాశ్చర్యగూర్చి నిశ్చలతపంబు భాగీరథి
నదీతీరంబున నాచరించుచుండె. విమలమణి నాతఁ డొనర్చు
తపస్సునకు ముగ్ధోకములవార ‘శారా’ యని పొగడం
దొడంగిరి.

ఇంతలో గ్రీష్మకాలమువచ్చెను. పద్మావుండుగ్రూడై
జగంబులఁ గాల్పుచుండుటచే జలచరంబులు నిలువ నీడలేక
యడికిపోయె. ఎండకాలపు మబ్బులో యన, భూమి సమా
క్రాంతంబులగు పెనువాయువు లెల్లెడలఁ బ్రబలియుండె. అతి
గంభీరంబులైన నదీప్రవాహంబుల నీరెల్ల నింకి యనుకపట్ట
లయ్యె. వర్షమీనకు సహించి యటునటు మెడలనగుఁ గొని
యొనిప్పుల వర్షమునకు మాత్రము వెఱచి యెండేని దాఁగి
యుండుటయే శరణ్యము.

ఇట్టి సమయమునఁ గూడ తుల్యమహాముని తపస్స
మాధివి జలింపకు డె. నామచాడపు బొటన వ్రేలినిమాత్రము
భూమిపైనిలిపి హస్తద్వయంబును బైకెత్తి రమావల్లభుని నాత్మ

పీఠముననిల్చి యుగ్రుండైన ప్రభాకరునిపైఁ జూచుచు నిగిసింది పంచాగ్ని సుధ్యంబునఁ బరమాశ్చర్యంబుగ నిలిచియుండె. హేమంతమునఁగూడఁ గుత్తుకబాటిసిరితో నిలిచి యంబురుహ త్సుని నాత్మనిల్చి యమ్మాని కుంజరూప తదేకదీక్షను గరుడ గంధర్వయుక్త కింపురుష పద్ధ సాధ్య విద్యాధరాదులు నెచ్చు తింపఁ దగంబుఁ జేయుచుండె.

— చారులు తుల్యునివిషయము నింగ్రున కెఱిగించుట. —

ఇట్లుండ నిగ్రుండు డొకనాడు లోకమాలలోని చిత్రము లరసి రమ్మని చారుల నుపదలించె. చారులే రాజులకు కూరపు విస్తృతులను గవఁజేయు కన్నులు. వారిమూలముననే ప్రభువులు మేలుగీర్చారయ దక్షులు. వాగురు గడుదేవుతో సంచరించి నిజానిజంబు లారసినట్టి యేలిగికుఁ దేటపఱతురు. వానవుడు విమలాచారులగు నిర్వి గూఢచారులఁ జేరఁబలిచి యిట్లనియె.

చారులారా! మీరు భూపతాళలోకంబుల కేరి రావలయును గారివాడ్లులకు భూసురులు వేరచ్చి నశ్రిమింపక సంచరించుచున్నది లేనిదిగ నునింపుఁడు. గాజులునీలవిజరంగులై నక్షత్రులవలె ముంపుచున్నది లేనిది తోఁడవుఁడు. క్రవీ యలైన వైశ్యపుంగవులు ధ్వాబ్జతై పుణ్యమణిలో నున్నదియు లేనిదియు విచారింపుడు. నాల్గవజాతియగు నవ్వరము గలిగి ప్రసక్తియనుచున్నది లేనిది వరుణాసుడు. నియమబద్ధతై ప్రజాశివరించుచున్నదియు లేనిదియు పీక్షించి రండు. యోగిం ద్రులు నిర్మలచిత్తంబుతో బహుసహగరిష్టులై తపం బాచరిం

చుచున్నది భేషజంబునైతేలోకులమానగించుచున్నదిపరికింపును. బ్రహ్మచారుల నిష్కల్మషచర్యలును గృహస్థుల సదాచారములును బలినతల పతిధర్మము, యోగుల దైవభాసురాతిధిపూజలయు దారుక్తియు శ్రద్ధాసులై పరీక్షింపును

అట్లు స్వారుచే సన్మతములై చారులు ధిరణీలంబు నకుఁ జేరిరి. సమస్తవస్తువిస్తాంబులగు సప్తద్వీపంబులును దేవీకృతానామక నెలుంగు నవరత్నజాలంబులను నిలయుంబులగు చర్యలంబులను, సునిగిమాత్రంబున మహాపాలకంబులనెల్లం జూడఁజేయ సమర్థంబులగు తీర్థంబులును, బలిత్రంబులగు పుణ్యక్షేత్రంబులును, భూజనులను గనుంగొనుచు జరించుచుండిరి. అట్లునగ్గునెడ నుకనాడు కనులనుగోళించి హస్తద్వయంబును నూగువులకానఁజేసి సర్వోద్రియనిగ్రహంబొనర్చి శ్రీవసుమనోజలజంబున నునిచి మానసా యుక్తియచున్న తుల్యముని చక్రరంగులందఱి భయభ్రాంతులైరి.

ఒకచారుడు— ఈకరమహాస లోకమాలవీచమడంచుటకుఁ బట్టితపముఁ జేయుచున్నట్లున్నది.

రెండవచారుడు— కొంపదీసి ఈశ్వరుడుకాడుగదా?

మూడవచారుడు— శూలమేదీ? కానరాదే. నీజెలివి తెల్లవాటి. మూడవకన్ను లేకుగదోయి.

రెండవచారుడు— వాణీధర్మయై యుండనోపు.

మూడవచారుడు— అట్లులైన జతుగ్గుఖములేవి?

రెండవచారుడు— నిశ్చయముగ సితరు రమాధవుడే.

మూడవచారుడు—నీకేమి మతిపోయెనా? శంఖ
చక్రంబులేవి? కానరావే

మొదటి చారుడు—నాయనలారా! ఎందుకయ్యా
మీవాదము? ఈతఁడొక మునిసత్తముఁడే. నమ్ముడు. ఈతఁ
డెద్దాని నపేక్షించి యిట్టిఘోరతపంబొనర్చుచున్నాఁడోకదా?
భయంకరముగ, బ్రసరింపుచున్న యిమ్ముని శ్రేష్ఠుని తేజమున
నెల్లలోకములు స్రగ్వే. వాయువులేనిచోట దీప్యమగుబోలె
నీమహాత్ముండెట్టి యచలభావంబున వెలుగుచున్నాడు
కాపున మనమిప్పుడు వాయువేగ మనోవేగంబులకన్న మిన్నగ
దివమునకరిగి సురేశ్వరున కీవార్తవినిపింపవలయు. లేకున్న
మోసము నాటిల్లుట నిక్కునము.

అట్లు చారులు కృతనిశ్చయ్యలై యతిత్వరితగమనంబున
నాకలోకంబున కేగి యమరేశ్వరుగాంచి దండప్రణామంబు
లాచరించి యిట్లనిరి.

“దేవరా! తమకంపున ధర కితిత్వరితంబుగ వేగితిమి.
పావనులైన భూసురులను పార్థివులను బలికించుచు, బుద్ధ్యతీర్థం
బులను మహానదులను దిలకించుచు, బట్టణంబులు వనంబులు
గ్రుమ్మరుచు, దుదకు జాహ్నువీ తీరంబు జేరఁబోయితిమి. అట
మేముక మునిసత్తమునిం గాంచితిమి. ఆతఁడు ఘండాంశుని
బోలె నుగ్రతేజస్ఫుర్తిఁ బ్రకాశించుచుండె. మహావ్రభావం
బున ఫాలాక్షుండేయననుక్వ. వేయేల? త్రిమూర్తులొక్కటై
యావిర్భవించిన ట్లాతిని రూపము కన్పట్టె. కాపున సమ్మహా
మునీంద్రుఁ డేమినిమిత్తమున నిట్టి తపంబు జేయుచున్నాఁడో

దానికిందగిన కార్యంబూహించుటయత్నంతావసరిము. అతని నానుధేయము తుల్యనుహర్షి యట.

ఇంద్రసభ.

జంభారి చానులవలన నెఱింగిన సమాచారంబు వలన నేమిక్రిమి రానున్నదోయని దురంతచింతాకాతుడైన సభాస్థలికేతెంచి దిక్పాలురను సకల జేవతావరులను గురువించోహ్లానిరమ్మని ప్రతీహులంబుపె. వచ్చినవారల యథోచితంబుగ సత్కరించి తాను భద్రచింతామణి వీరికానీయంజై యిట్లనియె.

సభాసమలారా ! చానులవలన ధర్మస్థలియంగుఁ దుల్యుడను నుహర్షి దీర్ఘనిష్ఠాగరిష్ఠుడై వివి కనరాసిరూపమున ఘోరతపంబుఁ జేయుచున్నట్లు వింటి. అయ్యది ప్రహవ సంఘలంఘనకుఁ గారణమగుట నిక్కువము. కావునఁ దుల్యముని తపంబునకు భంగంబొనర్చి ధర్మకి నానంద గాపుటయు మనసౌఖ్యంబును రక్షించుకొనుటయు నత్యంతావసరము. తమరెల్లగును యోచించి యుపాయంబుఁజేల్పుడు.

గురుడు — పాకశాసనా! మేమెల్లరమునుఁ గలియఁ బలుకుకొంటిమి. జలనిధిని నావచేదరించునటు లుపాయబలముచే నెట్టిబలవత్తరమైన కార్యమునైనను సాధింపనగు. మనీంద్రులు బహింధ్రియంబుల మనంబుతోఁ గలిపికొని యచల నిష్ఠం దపం బొనర్తురు. కావున మనంబుఁ జెదరునట్లు చేసిన ప్రతంబు భగ్నంబగు. ఈక్షణంబున మనసిజుని కావించి

మనీగ్రామమును నేర్చున హరింపఁ బంపుము. ఇక్కార్య
మొత్తని పరాలయమునే సాధింపఁబడవలయును. ఆతనికిఁగోడుగ
నచ్చరలంగూడఁబంపిం గార్యము త్రుటిలోగట్టెట్లు. మాను
లతెనుఁబులను మనయచ్చరలే మూరికగ్రహంబులు.

పుగండుండు సానధానమతిని గురుని పల్కులాల
కించి జేపుపిన యుపాయంబునకు నభినందించును గిందమ్మం
దలుచె. ఆతఁడును మిత్రుడను పనితుండు చానురంబును
నీచుచు వెటకాఁగ నను రేర్చును జేసెను. ఇట్లు వచ్చిన భావ
సంభవుని పుష్కరం దాలింగనంబునీసి గారపించి నుఖానీ
నుం గావిచి గుశలంబడిగిన యంతరంబ రంధ్రంబలంచె!
వెంటనే రంధ్రం దేవాధిపాదు కొంపునకు, నృతాంబలియై
ప్రవేశించె. అంతవారలకు జగభారి కార్యభరిం బెఱింగింతుం
దలచి నొల్లం బంచ గాఢపిక్టనియె.

అసఘా!

క. హరిహంకరులభవానుల

సరకుకొనక గెలుచునీకు నామాన్యమునీ

శ్వేతలను జయించుటనఁగా

సరికా నరకాంత కాత్మ సంభవతలపన్

విను మొక్కకార్యంబు వినుపించెద. భూతలంబునఁ
దుల్మండను మునీంద్రుండు దాసుణుంబు తపంబు గావింప
లోకంబులు వికాకుండయెంఁగావున నతఁతపంబునకు విఘ్నంబు
నేయవలయు. నీకు నహయంబుగ రంభాది దేవతాంభో
బాక్షుల సంపెద. వైశంబ చనవలయు.

చిత్రభారతము.

మనమధురము—కుమారుడును బ్రహ్మయు నాకుఁ దృణ ప్రాయులైరి. నాకు మునులన్న నొకలెక్కయా? మధురః ప్రభావంబునఁ బొనుపవృత్తిమాని పడఁతుకలుగారా దేవా! అమ్మతలపాటు వారినిచి నీకు మెప్పుంబుట్టించెదఁ జూడుము.

ఇందిరాసంగమని పల్కులచే నిగ్రుం డవిచ్చిన్నంబగు సంతసంబున ననర్థమశి భూషణాంబరాదులు పెట్టగట్టించి ప్రీయపూర్వకంబుగా ననిపె.

ఆ పిమ్మట రంభం గారిచి యిట్లనియె.

తనుణి :

క॥ ధర్మశీలమున యోగీ

శ్వరుఁడొక్కఁడు తుల్యఁడనంగ సంతత నిష్ఠా

పరుఁడై తనమొనరింపఁగఁ

దరుణి భువనంబులెల్లఁ దల్లడమందె.

క॥ కాపున భువనత్రయమును

గాపునూ ననుఁ బ్రోవు తుల్య భువనమునుపం

గావు నయోపాయంబులు

వేవేలును నీవుదక్క విమలే దుముఖ.

రంభ—స్వామి! నావిన్న పమాలకింపుము. నీయెడట నిచ్చకములు పల్కుటకు నే నెల్లను. ఇతరులు బుద్ధిచూలి కల్కినఁ బల్కుని ప. కాన్తిచ్చనఁదగు నమృతాత్మని చిత్తము నొచ్చినఁ గీడునిక్కము. కందర్పుఁడు చెల్లాటముగ హరుపై,

జని యేమిగత గాంచె. ఐతను నీయాజ్ఞ యనుల్లంఘనీయ మగుటఁ దుల్యుని కడకేగి నా నేరుపంతయుఁ జూపెదఁగాక.

అనిమిషనాథుని చిత్ర బప్పద్మలోచన పల్కులచే స్వస్థతఁగాంచె. రంభకును సహస్రలోచనుఁడు భూషణాంబ రాదుల నొసఁగి యనిపె.

—* తపోధంగ ప్రయత్నములు. *

ఇంతలో వసంతకాలము సమీపించె. మేఘుఁడను వర్తకుఁడు భూరుహములను ప్రజలకు నభ్యులోసఁగి పైకమును వసూలుచేసికొనిరా వసాతుననుపగాఁ బణమునొసఁగ లేక పత్రము లొసఁగె గాఁబోలు నన్నట్లు తరువులు వసంతాగమంబగుటఁ జేసి పత్రఃకులరాల్సె. ఇవ్వసంతసమయమున నిర్మలప్రచారుండును, నిర్వికారుండును నగు తుల్యుండుగ్ర తపంబుఁ జేయుచుండె.

నెయ్యంపుఁ జెలులలోఁ దుల్యమునియున్న వసంబున కేతెంచుచుఁ దన మనంబున రంభ ఇట్లనుకొనుచుండె.

దేవేంద్రుని యాజ్ఞ కాదనరానిచాటఁ దరలివచ్చితిని. మునిచెంతఁ జేర నాతంబు కినిసి యేమనునో, కార్య మెవ్విధి నగ్గించి స్వామిని సంతసింపఁజేయఁగలనో, మోసగింపఁగలనో, విఫలప్రయత్న నై తపసి యాగ్రహమునకుఁ బాత్రురాలనగుదు నేమో. చనకున్న బలాఁ కందు. రంభ యట్లు తలపోయుచు నద్వైతము వెనుకకులాగ బీరము ముందునకు నడువఁ దొంద రింప నట్లకేల కవ్వనప్రవేశ మొనర్చె. సఖిసమేతయై యా

నలంతుక వనం బెల్లెడల గుమ్మరుచు రామణీయకంబుఁ గాంచి
 వర్ణించుకొనుచుండె. పోవంబోవ రంభాదులకొక సరస్సు గాన
 నయ్యె. వారికాసరస్సున సలిలక్రీడలఁ దేర నానక్తిజనించి
 భూషణంబు లొలిచి తత్తీరంబున నునిచి వస్త్రాంబుల బిగించి
 కొలనిలోఁ బ్రవేశించి జలక్రీడావినోదంబులు సలిపి యలసటం
 జెంది చాలించి యుందుండి వెలువడిరి. తదాపని వారు చీని
 చీనాంబరములను మనోజ్ఞ భూషణంబులను, మంజులమాల్యంబు
 లను ధరించి మెల్లమెల్లన నలు నలు సంచరించుచు జని చని
 తుల్యుఁడొచ్చిరి. అతని యాకార విశేషంబులు గాంచి యంద
 ఱుచు ఘక్కుమని నవ్విరి. ఒక వికచరాజవనేత్ర సాహసించి
 యాతని మోసున మోముగజేర్చి నవ్వుచు వ్రాసెరాని కలు
 కులఁ బట్కఁచొడఁగె. మిగిలినవారును వారు నేర్చినకౌలఁది
 మోహపరివశమనొనర్పఁ బ్రయత్నించుచుండిరి. ముస్సీనుఁడు
 మాత్రము స్థాణువుచు యిటుననుండి హృదయకమలంబున సనక
 సనందనాదులచే సుస్తూయ మొనుండును, బీశాంబర ధరు
 డును, శంఖచక్రగదాదిలాంఛనకలితకరకమలుండును, సకల
 భక్తపరాయణుండును నగు శ్రీమన్నారాధామూర్తిని చిల్పి
 నిశ్చలుఁడై యుంట రంభ యెఱింగె. ఎఱిగియు రంభ తన
 సౌందర్యగర్వంబుపెంపున నాతని సరసంజేరి పీఠాంబులను
 రౌద్రవశారదయోయనునట్లును అవ్యసంబునంగల మోళ్లు చిగి
 రించునట్లును, పక్షులూహారంబులు మాని పాటకు హాయిగా
 నానందించునట్లును, రాలు కరంగునట్లును పాడుచుండె.

ఇద్దియె సమయంబున మదనుండు తనబలంబున కుక్కర
మింప సెలవైసంగి గుణములసంధించివదలె. బ్రహ్మానందమునఁ
జేలుచున్న సంయమిందునకు రంభ పాట యానందము
గూర్చుటేటిమాట. అంతఁ గొంతవడికి ముని యించుక కను
లెత్తిచూచె. తుల్యుఁ డాపూఁబోడింగాంచి సౌందర్యంబున
శాశ్వర్యమొంది నమ్మనంబున నిట్లచుకొనియె.

గీ॥ పలుక విహరింప నేర్చిన పసిడిబొమ్మ
యాపు నైకొని మెలఁగు మెఱుంగు దీఁగె
పొసఁగఁ జైతన్య మొందిన పుష్పలతక
గాని యిది కాంతయని నమ్మఁగాదు మదిని.

అట్లా యోగివల్లభుండు నాలేమ సకలావయవంబులఁ
గాంచుచు బ్రహ్మసృష్టిసామర్థ్యంబు నెంచుచుండె. తెప్ప
ర్పకఁ దన్ను వీక్షించుచుండుటఁ బట్టి యయ్యతివరుం డాత్మా
భీనుండయ్యెనని రంభ ధైర్యము వహించె.

అంత నా రమణి శిరోమణి యొయ్యారముగ లేచి
నిలిచి వినయముమీఱ హస్తయుగ్మము మోడ్చి సంభ్రమ
మున నిట్లనియె.

“స్వర్గలోక సౌఖ్యంబుల నపేక్షించువారికెల్లరకు నాక
ర్షణతృప్తియునగు నే నిదే నిను దర్శింపవచ్చుతి. అట్టి నన్నాద
రింపకుండుట న్యాయమా ? తనువు నింతగ నెవ్వఁ జేసికొని
పొందనున్న బ్రహ్మానందకేళి యీ రంభానందకేళి కంటె
మిన్నయె? నాతోడ దివ్యభోగంబుల ననుభవించుము.”

ఇట్లు తనవాక్కుభారసంబుచే నాతని నభిషిక్తునొనర్చి తనవిలాసంబుల కాలనిమనంబు కరగెననియు నా కలికి బ్రహ్మసి “సీవిట్లాలసింది నావలపుఁదీర్పకున్న నేనెట్లు తాళుదానే మునినాథా” యంచు నాతని కరం బల్లన నంటు. ముని దాని చేతకు రోసి ముల్లోకంబులు సంక్షోభంబున గజగజవడంకఁ గంతారావం బొనర్చి మహాకోపస్ఫురితుండై శాపాదకంబులఁ గేలం బూని యప్పడఁతుకం గాంచి యిట్లనియె.

ఉ. ఓసి దురాత్మురాల వినయోక్తులచే ననువెట్టఁజేయుపే
రాసలుమానునివృ చెద లంటగఁ నెచ్చునె బల్మిఁబైబడం
గా సచుకట్టి చేరితివి గానఁ దురంగమవైచరింపు నీ
మైసాబగెల్లఁబొల్లువడ మర్జుని మోది ధరాతలంబునక
అని శపియించె.

దాస దినాచంద్రబింబంబు రీతి రంభానుభూరివిండము వెలవెలఁనాట. పద్మముఁబోలె వికసించి ప్రకాశించుచున్న నేత్రయుగ్మంబు నశ్రువులతోనిండి ముకుళించుకొనిపోయె. గంభీరకంఠస్వరంబు డగ్గుత్తికగ మాటె. పెనుగాలిచే గంపించు వల్లికధంగిని, తనువు గడగడనణఁగి మొదలిడె తుదకుఁ బెను మూర్ఛను ధరణివ్రాలె.

అయ్యెలనాగ కొంతతడవునకు మనోదార్థ్యమువహించి లేచి మునికి సాగిలఁబడి మ్రొక్కి లేచి నిలిచి యిట్లు విన్నవించుకొనియె. “అనఘా! పిచ్చుకపై బ్రహ్మాస్త్రమన్నట్లు నా పైననా యింతకినుక? నేనెట్లు లట్టికష్టంపు రూఢంబునఁ జరింపగలను? నన్నెట్టులైన ననుగ్రహించి యాదుర్దశనుండి పాపవే.

గారాబాబున నలకూబరుని కొంగిటవసించు నాయెడనిట్టి యా
గ్రహమూస న్యాయమా? అని యివ్వధంబున నతిదీనయై విన్న
వించుకొనుచు నడుగడుగునకు మునిగ్రుడు పాదారవిందంబు
లకుఁ బునః పునః ప్రణామంబు లాచరించుచుఁ గాలువలుగట్టఁ
గన్నీరుగార్చుచుండెను. ఆ పిమ్మట నిట్లనియె.

గీ॥ ఎంతకాలంబునకు నాకు నేనెవమున

శాపమోక్షంబు గల్గెడు సజ్జనాగ్ర

గణ్య! నీ నమ్మనంబునఁగరుణఁ జేసి

యానతీదగు నశ్వతః బూనఁజాల॥

తుల్యముని — తరుణీ! దుఃఖంపకుము. శాపమోక్ష
క్రమ మాలకింపుము. చతుర్థనుడనురా జార్వరఁగలఁడు. ఆత
నికిఁ బురాకృతమకృతంబున మేనితోడనే దేవలోకాదులఁ
గాంచ ననువగు. ఆనృపతికి నీవు వాహనంబువై లోకంబులఁజూపి
గ్రమ్మటిన పిదపఁ దొల్లిటి రూపుఁగాంచెదవు. పొమ్మనియె.

(చతుర్థనమహారాజ చరిత్రము.)

కుండినపురంబు నేలురాజు చతుర్థనామంబునం బరఁగు.
అతఁడు వినయవివేకశాలియు, శత్రువీరభయకరుండునునై
రామ, నల, భగీరథ ప్రముఖులట్లు పుణ్యమూర్తియనియు ననిం
త్యచరిత్రుండనియుఁ బేరెన్నికఁగాంచి పరిపాలన మొనర్చు
చుండె ఆతఁడొకనాఁడు మండలవాధులును, సైతులును
లోనగువాఁతో నిందుకొలుపుండునడ, నరణ్యమున నుండి
యొకఁడెంచుదొర యొలగంబునఁ బ్రవేశించె.

గీ॥ వచ్చి కడుసంభ్రమంబున వసుమతీంద్రు
సంఘ్రులకు మ్రొక్కి యాయుసా యనములెల్ల
సమ్ముఖంబునఁబెట్టి హస్తములు మొగిచి
తనవచ్చప్రాధిమ్యము నిట్లనుచుఁబలికె॥

అతని మూలమున భూసాలుఁదాటవికుల క్షేమంబెఱిగి
క్రొవ్విసక్రూరమృగావళులు లెక్కకుమిక్కుటాబుగఁ గ్రుమ్మ
రుచున్నవను వార్తవిని వేటకేగ నుత్సాహంబు పొడమి
పోలుమానిసులగు వేటరులఁబిలువ వేరహస్తులం బాపె.

అంతఁదానుమృగయోచితంబగు శృంగారంబు నలాక
రించుకొని రథాహూఘంఘై సంతోషభరితాంతరంగుండై
వేటాడనేగుచుండె. పులిని గొట్టెపిల్లనువలెఁబట్టి భుజముపై
వైచుకొని వచ్చెదమనియు, సింహంబును ప్రాణంబులతోనె
కనుగట్టి తెచ్చెదమనియు, శరభంబును ముక్కుకట్టి యీడ్చు
కొని వచ్చెదమనియు, నిజప్రతాపంబులను జెంచులు సాటుచు
ముందుదారితీయుచుండిరి. వివినప్రవేశ మొనర్చి మృగంబులఁ
దునుమాడి యంతరంగంబున సంతసంబంది వేటఁజాలించి
భిల్లులు ప్రాణంబులతోఁబట్టి తెచ్చిన కస్తూరిమృగంబులను
సారభంబులకుఁ దల్లులగు జవ్వాజిపిల్లలను గొని వారికిఁ బసద
నంబులు కొల్లలుగనిచ్చె.

క॥ మనమున మృగయాక్రీడలు

గొనియాడుచు బలములెల్లఁగొలువ నిజస్యం

దనమెక్కి ముదంబున నా

జననాయకుఁ జాత్యపురికిఁ జని తనయెడుటగా॥

అంత సతఃపాక యశ్వరాజంబుఁగాంచెను. నిక్కువముగ నిదిసురలోకములోనిదే యనియు యక్షలోకంబునుండి దారితప్పి వచ్చినమోయనియు దానిలక్షణ లక్షితాంగంబుల నివిరి దాని చందంబునకు నబ్బురమంది దానిఁగొనిరా సేవకున కాజ్ఞాపించె.

అంత మెక్కనాఁడు భూజాని పేరోలగంబుననుండి మంత్రులతో నిట్లనియె.

క. ఏవనమున వేటాడం

గావేకుక నేగ నచటఁ గలిగినతురగం

బే విధమున మెలఁగెడినో

యీవిధమెఱుఁగుటకు నెక్కియాడఁగవలయె.

క. కాపున మీరీక్షణమున

దైవజ్వలఁబిలిచి చంద్రతారాబలమున్

భావించి శుభముహూర్తము

ధీ విలసితులగుచుఁ దెలిసి తేను హయంబున్.

అంతఁ జతుర్థనభూనాఁథుండు నిజాభ్యంతరమునకుఁ జని జలకంబాడి యలంకృతుడై యిష్టదేవతాసమస్కారంబు గావించి పడ్రసాపేతయచిరాన్నంబుల భుజియించి కర్పూరతాంబూలం బాస్వాదించి యశ్వారోహణకుతూహలుండై యంతః పురంబు వెలువడియె.

గీ. సంతసమునొంది మేదిసీకాంతుడపుడు

గన్నునన్నల నిజమంత్రిగణముఁబిలువ

నదియు నుచుహూర్తమంచు నా హయముఁదెచ్చి
నిండువేళకతో మ్రోలనిల్పుటయును.

చిత్రవిచిత్రగతుల నలంకరించి తేబడిన హయోత్త
మంబునుం గాంచ నాపార్థివోత్తమునకు నేత్రవర్వంబయ్యె.
అంతనాతఁడు పెద్దలదీవనలంది యత్తురగాఁగోహణంబు గావించి
సంజోషభరితాంతరంగుండై చతురంగబలంబులుగొలువ రాజ
మార్గంబునఁ జనుచుండె. ఇవ్వీలాసంబును వీక్షింపఁ జూరులు
భర్మహర్మ్యంబుల నిలిచిరి.

చ. కొదమమహాతురంగమును గోరికలీరికలెత్త నంతయున్
బెదరఁగనీక యల్ల నడిపించెను వీధులుచూపఁబూని త
త్పదముల యందియి ట్టెపులపండువగా మొరయంగ
దేహమున్
గదలనియట్ల తోచు మెడఁగట్టిన జంగె గణంగి మ్రో
యఁగన్॥

అట్లు సనుచున్న కారణజన్మంబగు యుత్తమాశ్వం
బందుఁగల వారెల్ల రక్కజంబున నాహా! యన, పుడమిజేనితో
రివ్వున గగనంబు కెగసె. అదిగాంచి మంత్రి పురోహితసేనా
పతి ప్రముఖులగు జనంబులు చింతిల్లుచు మార్ధ్వముఖులై పలు
మాడ్లు చూచుచుఁ బురప్రవేశ మొనర్చిరి. దుఃఖభరంబున
సొక్కుచున్న యంతఃపురజనంబుల మంత్రు లూహింప నేగిరి.
అటు చతుర్థనుఁడు మందాకినీ తీరంబుఁ జేరుసరికి నారదుం
దాతనిఁ గలిసికొని యిట్లనియె.

“నరనాథా! ఈ వారువంబు నీకు దివ్యభువనంబు లన్నిటిం జూపి స్వస్థలంబుఁ జేర్చు.

భయపడకుము. అవసరముగఁ జూపుచున్నాను. విశేషముగ విశేషములన్నియు నీమాటు వినిపించెద”

జతుర్థనుం డధికసంతోషంబున నానాలోకాంతరస్థంబులగు కల్పవృక్షకామధేను చింతామణులను, గరుడగంధర్వకిన్నరకింపురుషయక్షరాక్షసదిక్పాలక బ్రహ్మలను, జనార్దనశేషభూషణులను దర్శించి కృతార్థుండైనతనని తలంచునంతలో నావారువం బాతని గుండిననగరంబుఁ జేర్చె.

అప్పు డన్నరనాయకాగ్రణి యనురాగంబున హయపుమోముం దువ్వి మెడపైఁజేయిచటచి క్రిందికిందిగి లోనికేగె. స్వామిని, తేజనింగాంచి మంత్రులు సంభ్రమంపడి మ్రొక్కిరి.

మంత్రులు—దేవా! నీయునికిలేమిచే రాష్ట్రము చిన్నపోయియున్నది. పతిలేని సతివోలె నమంగళమై యుండె.

మ! అవరోధాంబుజ పత్రలోచనలు దేవా నీ

వియోగంబుచే

నవరోధంబునఁ బొందివాడిన శరీరాంగంబులన్

భూషణ

దివిశేషంబుల నుజ్జగించి సలిహార్ద్రీభూత

నేత్రాబ్జలై

దివసంబెన్న మహాయుగంబులుగ నార్పించెంది

రత్నంతమున్.

భూపాలకా! మాభాగ్యమువలన నీవు తిరుగజన్మించితివి. శుభావహంబుగ రాజ్యముయధావిధిగ నేలము. వీరిట్టిప్రసంగవశంబువ నుండునెడ నిలిచియున్న హయంబు నీరజాక్షియై మెరిసె.

రాజు—భామా! నీ వెవ్వరిదానవు? తురంగమ వెట్లయితివి? క్రమ్మటనిట్టిరూపం బెట్లు పడయం గలిగితివి? నీ వేదేశపుదానవు? నీ నామంబెద్ది? యథార్థము నుడువుము.

అంత నారంభయు నిజవృత్తాంతం బంతయుఁ దేటపడం దెల్పి నీమూలంబున శాకవిమోచనం బయ్యెఁ గానఁ బ్రత్యుపకృతిగ సకల జన వశీకరణంబును, సర్వ దేవతా కర్షకంబును, నిఖిల జగన్మోహనంబును, నిత్యలక్ష్మీకరంబును, మోక్షప్రదంబు నగు నారాయణమంత్రరాజం బుపదేశించెదనని యాప్రకార మొనిల్చి దేవలోకంబున కేగె.

నారదాగమనము.

కొంతకాలము గడచినపిమ్మటఁ జతుర్థుఁడు నిజహర్యాగ్రంబున సమాత్యలంగూడి నానాలోక విశేషంబుల విసోదార్థము ముచ్చటించుకొనుచుండె. జటాధారియుఁ గృష్ణాజనధరుఁడును, నోట నువ్వుగింజ నాననివాఁడును, సంతతకలహప్రియుండును నగు బ్రహ్మమానస పుత్రుడైన నారదుండందుండేరె. అవ్వధంబున శ్రీగుక్మిణీ మనోహరుఁ బ్రస్తుతించుచు ప్రవేశించిన సకల విద్యావిశారదుండగు నారదునిఁ బ్రత్యుత్థానంబుఁజేసి పూజించి యర్ఘ్యసంబున నాసీనునొనర్చి కృతాంజలియై చతుర్థునుం డిట్లనియె.

భవదాగమనంబువలన నేఁ బావనుండనైతిని. తమ వాత్సానుసారముగ నా హయము నన్ను మరక్షితంబుగ నిల్లు సేర్చు.

నారదుఁడు—రాజా! నీకుక్షేమమా? ప్రజలు సౌఖ్యముగనున్నారా? ధనధాన్య సమృద్ధిగల్గి యెద్దానఁ గొంత లేక జనులు నులుత ?

రాజు—తమబోటి పెద్దల యాశీర్వచనముచే నే గొంతలేక మనుచున్నాము. అయినను లోపంబులున్న సవరించుకొనుటకు నుపరిపాలనా విధానంబును గూర్చి యిండుక వివరింప వ్యవధియున్న నట్లొర్పం బ్రార్థితులు.

నారదుండు—ధరణీపాలా! పతివ్రతా శిరోమణి పతి భావంబైఁగి మనసునొవ్వఁజేయక యనుకూలయై యెట్లు వర్తించునో నవ్విధముగనే ప్రభువును బ్రజల బాగోగులు తన విగనే భావించి పాలించుట యుత్తమ రాజధర్మము. ప్రజల బాధింపక కుసుమముననుండి పూదేనెఁగొను తేటిరీతి రాజకార్యంబులు నిర్వర్తింపవలయు. హితాహితములారయఁ గల వాఁడును, దూరదృష్టి గలవాఁడును, నీతి కోవిదుండును, వితరణశాలియునైన ప్రతిభాన్వితునే ప్రథానునిగ నుంచుకొనవలయు. శుభామియే శరీరమనియు, ప్రజలే యంగములనియు నరపతిజీవుఁడనియు, మంత్రులు ప్రధానాంగములగు నేత్ర ద్వయంబనియు ననఁదగు. అట్టిమంత్రులసమర్థులైనచో రాజు గ్రుడ్డివాఁడనందగు. శౌర్యధనులను, ధీమంతులను, విశ్వాసపాత్రులను, నుహృద్గురులను, నరనాథుఁడు కనిపెట్టియుండవల

యు. భావశుద్ధిగల్గి ప్రజలరక్షించు విభుడు ప్రజల సంపద్యుఁ
క్తుడై నిజకీర్తిప్రతాపంబులు దిశలునిండఁ బూజనీయుండగు.
రాజా! నీతో నిట్టింతవఱకును ధైర్యము వహించి పలుకుచుం
టినిగాని కార్యాతురుండనై సత్వరముగ సేగవలసిన వాడ
నగుట నాగమనవిశేషంబు నెఱుకవఱచి పోవలయు. దుఃఖ
వార్త నీకెట్లు తెలుపుటయూ యని చాలఁగ సందేహించు
చున్నాను. నీకుతటస్థించిన యాపదవిధంబుఁ దెల్పిన నీవుమూ
ర్ఖిల్లుట నిక్కువము. ఇందుఁగలవారి నెల్లర నవలికనుపుము.
నీ కారహస్యముఁ దెల్పి యేగెద.

ముని యాజ్ఞానుసార మొనర్చినపిదప సంయమివరుం
డమృహీపతితో నిట్లనియె.

అనఘా! నీ వట్లా వాఁ డా మాయాతురంగమునెక్కి
యుపరిలోకంబుల సంచరించి వచ్చునెడ యమునానదీతీరం
బునఁ దర్పణంబువిడుచుచున్న శ్రీకృష్ణభగవానుని దోసిట నీ
హయమఖంబునందలి ఫేనముపడియె.

మ॥ అది వీక్షించి బలానుజండు పటురోషా

యత్తుడై యుగ్రతం

బెదవల్లాడఁగఁ గన్నుదోయి యరుణస్థితా

కృత్తి మీఱ ను

నృదుఁడైయెవ్వని ఘోటకాననజ ఫేనం

బీగతి వచ్చెవా

ని దివాకస్పతిగాచినం దునుముదు స్నేమాస

మాత్రంబునక॥

గీ॥ అని ప్రతిజ్ఞఁజేసి యనుపమసంతోష
భరితుఁడగుచు నాత్మపురికి నేగి
యున్నవాఁడు భుజము లున్నతాకృతిఁబొంద
ననఘదేహరక్ష యరసికొనుము॥

అని చెప్పి యాతఁడు యధేచ్ఛఁజనియె.

—* చతుర్థుని యుత్తర కార్య నిర్వహణము *—

ములుకులవంటి పలుకులా నారదుండు వినిపించిపోవు
టచే నమ్ముకుండు ప్రతిజ్ఞాప్రకారంబును ప్రతిఘటించుటట్టులా
యని భయాక్రాంతుడై చతుర్థునభూపాలకుండీరితిఁ జింతింపఁ
దొడంగె.

ఉ॥ ఏటికి వేటఁబోతి నటనేటికి మాయపుఁదేజఁ గంటి నే
నేటికి దానిఁబట్టితిని నేటికి నక్కితి నితైఱంగు నా
కేటికివచ్చి నివ్వధికి నవ్వనిపాదము పట్టికొందు నీ
వేటయు నన్నుఁ బాండువృథివీపతిభంగిఁ గలంచె
దైవమా॥

అనుచు మానసంబునఁ బ్రాణంబుపైఁ దీపిచేఁ గొండొ
కలేటి చింతించి మగుడ ధైర్యంబువహించి కులధర్మంబును
బాటించుకుంటిగాఁయని వగచి సరివారిలో నగుఁబాటు కార్య
మునరించుచుంటిగా యని తలవంచి తన్నుఁ దా దూఱుకొని
రోషముఁబూని గుణహీనుఁడును గుణశూన్యుండు నగు గోపా
లుఁడు నాకొక లెక్కయా? రంభాద త్రవరంబుచే దేవతలవాకర్షిం
చిముందటికార్యం బాలోచింపఁదలంచె. అంతనాతఁడుమంత్రా
నుష్ఠానంబు శుచియై విధ్యుక్తప్రకారంబానర్చి తొల్లఁ ద్రైలో

గ్యాధీశుండగు జుభారాతి నాకర్పించె. దేదీప్యమానముగు బ్రహ్మాంతులవెడజల్లు దివ్యమాణిక్యభూషణంబుల ధరించి వీముకన్నుల తేడు ప్రత్యక్షుంబయ్యె. అట్లావిర్భవించిన దేవ కాసార్వభౌమునింగాంచి మనంబున ఘనంబుగ సంతోషించి పాష్టాంగ దండప్రణామంబు లొనర్చె.

ఇంద్రుడు—రాజేంద్రా! నన్నుఁ జిలిపించిన కారణం బేమి? నావలన నీకొనఁగూడనున్న కార్యంబెట్టిది? ఏటికి ఖన్న వదనుండై యున్నావు?

చతుర్థనుఁడతని వచనంబులాలకించి కంసారాతి, నిష్కారణంబుగ వధింపఁబంతగించు తెఱిగించి కరుణవహించి తన్నుఁగాఁపాడ నభయమొసంగు మనియె.

ఇంద్రుడు—భూవరా! త్రిమూర్తులచే వరంబులందితి మిగా యను కండకావరంబునఁ జండశాసనులై లోకంబులఁ గాసిల్లఁజేయు దైత్యవికాయంబులనెల్లఁ దృటిలోఁ జక్రాహ తిచేఁ దుదముట్టించిన శ్రీకృష్ణుని నెదుర్కొను పేటిమాట? మానవేంద్రా! ఆమహాత్మునితో నాకు సమరంబుసంభవించి నేనోటువడిన విధానము వివరించెద వినుము. బదరికాశ్రమ వాసులగు భరద్వాజ, కణ్వ, కశ్యప, వసిష్ఠ, నామదేవాది మునీంద్రుల యిష్టసిద్ధికై కూరుండగు నరకాసురుని వధార్థం బుగ సత్యభామాయుతుడై శ్రీవారిప్రాక్ష్యోతిష పురంబుఁజేరె. అది నానురవైరి శిర ముద్దండ చక్రంబున ఖండించె. అంత నా మురహరుండు మద్గృహంబున మూడు దినంబులు నాసన్మాన ములందుచు నిలిచె. ఆసమయంబున నాశాంతకుఁ బృందార

కుం డొకండు నందనవనమందలి పారిజాత కుసుమంబు నొక దానినందఁజేసి. పులోమజ శ్రీకృష్ణ ప్రభావం జెఱుంగని డౌట నాకుసుమంబు మనుజకామినుల కియ్యఁదగినది కాదు, దేవతా యోగ్యవస్తువనుచు హరిప్రియ కొసంగక తానే ధరించె. దీనసత్యభామ సక్రోధయై యీనునుబూని భర్తకె ట్టిగింప వనితామణి చిత్తంబునంగల యుత్తలపాటు మాన్పు నాహరి నందనవనంబునుండి యావృతంబునే పెకలించి విహ గాధిపుపైనిడి భార్యానమేతుఁడై చనుచుండె. అట్లు పారిజా తంబు నపహరించుకొని చనుచున్న యాతనిపై నేరును నావా రును నానాస్త్రి సంతానంబుల వదలితిమి. వానిని వేనిని లెక్కింపక దివ్యశంఖారవంబొనర్చె. ఇట్లొనిర్ప మావానిలోఁ జెక్కురు భయనిహ్వలులైరి. నాబాణతతులన్నియు వ్యర్థంబు లయ్యె. కావున నేను నిన్నురక్షింప నశక్తుండ. పోయివచ్చెద. ప్రథమప్రయత్నమే నిష్ఫలంబయ్యెగా యని వేడినిట్టూర్చు లడఁగించి ధైర్యమును జిక్కఁబట్టి శంకరుఁడలంచె. పొడసూపిన శూలపాణికి మ్రొక్కి కారణంబునుఁదెల్పి రక్షింపఁజూర్చింఁచె.

శంకరుఁడు—క్షోణీశ్వరా! నీప్రాణంబులు నేఁగావనోప. మద్భక్తుడఁగు బాణాసురుని శ్రీకృష్ణనిబారినుండి తప్పింపఁ బ్రయత్నించిన నందర్భమున హరిపతిమంగాంచితి.

చతుర్థనుఁడు—దేవా ! ఆ వసుదేవనందనునితోడి కయ్యం బేకతమునఁ దమకుఁగల్గె?

శంకరుఁడు—బాణునకు నుషయను సుతయుండె. ఆపె నిద్దురయందొక మన్మథాకారుంగాంచి వలచి యాతనికై నిల

పించుచుండె. నేర్పరియగు యాపె చెలికత్తె చిత్రలేఖ తన చిత్రలేఖనాసామర్థ్యంబును బ్రకటించుచుముల్లోకంబులయందు సౌందర్యంబునఁ బెంపొందినరాకుమారుల చిత్రపటంబులఁ జిత్రించుకొనితెచ్చి ముందిడి మనోనానుకుని గుఱితింపవేడె. అపె ఈతండ్రి నాపతియని యీకృష్ణ పౌత్రుడును బ్రద్యు మ్మునిపుత్రుడును నగు ననిరద్ధుని రూపపటమెత్తిచూపె. చూపి యాపెను మనోవేగంబున ద్వారకాపురంబునకరిగి మాయాబలంబున నాతఁడు మేలు కాంచకమున్న యారెనిగదన కడకుఁ జేర్చి పుణ్యంబుఁ గట్టుకొనఁబ్రార్థించె. అపెయునాత్రు కారంబొనర్చె. ఈ దంపతులిరువురు నత్యంతసంతోషంబున రహస్యంబుగ నిట్లుప్రవర్తించుటచే నుపాకస్యకన్యాత్వంబునకు భంగంబు సంఘటించినట్లుకొంత కాలంబునకుఁ జెలులనుమానించి బాణున కీవార్తచెవినివేసిరి. రోషకలితమనస్కుండై యారాక్షసేశ్వరుఁడు యంతఃపురంబుఁ జేరి యట ననిరుద్ధుం గాంచె. వారిరవురును విచ్చలవిడిఁ బెచ్చుపెగుగు మత్సరంబునం బోరుచుండిరి. ఈ వృత్తాంతమంతయు నారక్షసిచేవిష్ణుండెఱింగి నననఁబడరుండై సైన్యావళితోఁ జాత్రునికి బాసటగ వచ్చె. దైత్యనాథుఁడు సన్నుతిఁ జేసి సన్నిలిచిన నాగణముతో నేనునుం జేరితి.

క॥ హరిబలముచేత బలమున్

హరిచే మద్బాహు సత్వమడఁగియు బాణ

సురుఁడు గడుభక్తుడగుటన్

బారిఁ బారిఁ బోరితిమి కోపమున మనుజేంద్రా॥

ఆభీమన్యుగ్రామంబున సాక్షాద్విష్ణుండగు కృష్ణుండు బాణుని సహస్రకరంబులు విచిత్రగతి జక్రభారచే మొదలంట నజీక. తుదకు మత్స్యాజార్థంబు బాణునకు రెండుకరంబు లిప్పించితి. ఉపాసమేతుండగు ననిరుద్ధుం దోడ్కొనికృష్ణుండు ద్వారకకుఁజేరి. కావునఁ గృష్ణునివలన నిన్నురక్షింపరాదు. అంతఁ జతుర్థనుడింకఁ జేయునదెద్దియూ ? యని యత్యంత భయంబున ఖోభిల్లి యాహార నిద్రావిహార సౌఖ్యంబులనూని కొండాక సేపుచింతించి కమలగర్భ నారాధించెను.

ప్రత్యక్షులైన వేలుపు పెద్దంగనుంగొని రాజప్రణామం బాచరించి దోసేలియొగ్గి యిట్లనివిన్నవించె.

జలరుహగర్భా ! అకారణమైనమూని మురళాసనుండు నస్తుచును నున్నాడు. నీచరణపద్మంబుల కిదే శరణుఁజొచ్చు చున్నాడ. అభయంబిచ్చి రక్షింపంగదే.

వాణీవల్లభుడు—ఖోణీవల్లభా ! కృష్ణుని సామాన్య మానవునిగా దలచితివి కాఁటోలు. పురిటింటనే పూతనుం బఱిమార్చె. పసిలేనంబుననే శకటాసురునిగూర్చె. ఏడాదిప్రాయంబువాడై యున్నయపుడే తృణావర్తుని వీచమడఁచె. ఇట్టి యద్భుత కార్యంబులెన్నియో యాతండానర్చె. తుదకునాకుఁ గూడ నాతనిమూలమున భంగపాటు తలస్థించె. అయ్యది యాకర్షింపుము. కృష్ణుండు గోపనందనులతోఁగూడి బృందావనంబున నొకనాడు క్రేపులమేపుచుండె. గోవులుమేయుచుండఁ గృష్ణుడు గోపకులతోఁ జల్లులారగించుచుండె. ఆతని ముహూర్త నేనెఱుంగఁదలంచి గోవులను గోపాలురను మాయం

బాసర్పితి. శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ దివ్యదృష్టిచే సర్వమునఱింగి
తానే గోరూపములను గోపాలురరూపంబులను దాల్చియా
మోసమెవ్వరికిఁ దెలియనీయక మెలఁగె. ఒకవత్సరమైన పిదప
నేనందుజేరఁ జతుర్భుజాకృతితో నాకుఁదోచె. అప్పుడునే
నాతని చరణంబులకెరఁగి నేదొంగిలిన బాలకులను వత్సంబుల
నర్పించితి. కావున నేను నిన్నుఁగావఁ జాలను. నేనేఁగువాఁడ.

తదనంతరం బాచతుర్థను డాత్మరక్షణోపాయంబు
లన్నియు వృధయగుటచే నేమియుఁదోచక మన్మత్తునిరీతి
విలపించుచుండె. రాజ్యపాలనము మాటయే మోచక
మైమఱచియుండె. ఇతరులతోఁబల్కనొల్లఁడు. పెద్దలగౌరవింపఁ
బోడు. ఆయుర్దాయము క్షీణించిపోవుచున్నదిగా యని
లెక్కించుకొనును. తనవారిని నీడిపోవలసివచ్చెఁగా యని వం
దురును. రక్షించువాను కఱవైరిగా యని కుందును. ఇంతబల
ముండియు నేను బలవంతుడ నయ్యు నాప్రాణసంరక్షణమున
ర్చుకొనలేని కృద్ధుఁడ నైతినిగాయని పలుమాటలు పరితాప మొం
దును. బ్రహ్మకులే పరిథవింపబడినప్పుడు నేనంతవాఁడనను
కొనును. అంతలో ధైర్యమూనిశౌర్యముమెఱయసంగరరంగం
బుననాతనినెదిర్చి శక్తికొలఁదిపోరెద. చంపినఁ జంపెన లేక
చచ్చినఁజచ్చెద. నిదియ నానిశ్చితాభిప్రాయ మనుకొనుదు.

ఇట్లు బహుప్రకారంబులఁబరితాపఁ మొందుచున్న భూధన్
వునిమోల కొకభిల్లుడగుదెంచి మొక్కియిట్లనియె.

రాజా! మనపరిసరారణ్యభూముల కర్జునుఁడుససైన్యం
డైయరుదెంచి విడిసియున్నాఁడు.

చతుర్థుడు—ఈనరునకును నా నారాయణునకును భేదము లేదండ్రు. హరిపంపున నీతఁడు నవ్యట్టికొనిపోవవచ్చు నేమో. ఏమైననుకానిమ్ము. రానున్నది రాకమానదు. మున్నుండు నేనాతనిపాలికేగి పాదములపైఁబడి కావలయును; కాచెదనని యభయ మొసఁగినఁగాని పాదములపీడి లేవ ననద.

ఇట్లు నిశ్చయించుకొని యాప్రదేశమునుండి నిర్గమించెను.

—* చతుర్థుడు కిరీటిఁ బాదాక్రాంతుడగుట *

అట్లు కొంతతడవు మనంబున విరక్తిఁచుకొనిపిదతఁ జతుర్థుడు పాదవనుధ్యము దగ్గిఁగ నేగఁ గృతనిశ్చయంజై కానుకలంగొని యాతనిసమీపించి వానినర్పించి సాగిలబడి మ్రొక్కి లేచి నిలిచి సవినయంబుగ ముకుళితహస్తంజైయాతనితోనిట్లని విన్నవించుకొనియె.

స్వామీ! బలవంతుఁడొకఁడు నన్నుఁబట్టి పల్లార్పుటకు శపథమూనియున్నాఁడు. ఆపచ్చరణ్యుండ వీవని నిన్నదకి కొనుచు వచ్చినాఁడను. అభయమొసఁగి ప్రోవవలయును.

ఇట్లనుచునాతని పాదసరసీగుహంబులపైఁబడి లేవకుండె.

అర్జునుడు—రాజా! భయంబుచుగము. నీప్రాణంబునకు నాప్రాణమడ్డము. శ్రీకృష్ణపరమార్థ పాదములపై వాసమమీ! నిన్నుదప్పక రక్షింతు లేలమ్ము. అట్లుకావఁజాలనినాఁడు మర్కటప్రాణమున నాశిరమును ద్రుంచుకొందు.

రాజా! నీకువైరియెవ్వఁడు? వైరకారణమెద్ది? ఉదతమంతయు నవిస్తరముగ వివరింపుము.

ఈప్రశ్నతో నాతనిగుండె జల్లుమని యధార్థమెఱింగించిన పైమూడనున్న కీడద్దియో యని సందేహించుచు భీతిచే నాపాదమస్తకము గడగడవడంక మోమున వెల్లడనమూని మాటతడఁబడ నిజచరిత్రము చెప్పఁగదొడఁగె.

దురంత చిత్రాశాంతస్వాంతుడై యజ్జననాథుఁడుకమలోద్భవాదులు సహాయమొనరింప నిరసించిన వారను కల్కులు లోనుగాఁగల స్వీయచరిత్రంబుఁదెల్పిన

ఉ. ఆ సరనాథువాక్యము భయంకరమై తనవీనులందు నుగ్రానలకీలసోఁకిన క్రియం బరితాపమునొండఁజేయఁ గన్గొనల నశ్రులుపుటిల గుండెలుజల్లన వెచ్చుచూర్పుచు న్నానసవీధిఁ జింతలుచుమాన్పడి యుండెనరుండు దుఃఖయై.

హా! నే నేటి కీన్ద్రదేశముండేరితి? కారణమారయక నే నేటి కభయ మొనఁగితి? యౌధవా! నన్ను మీసగించితివిగదా. కార్యార్థివై మున్ముందుగ వైరి శ్రీకృష్ణభగవానుఁడని తెల్పిన రక్షింపనని యుపాయము పన్నితివి. మా ముఖ్యప్రాణమును మాకులదైవమును మాదేశికుండును మాకత్యంత మిత్రుండును మాకేడుగడయునగు కృష్ణుఁడా నీకువైరి!

తే. అట్టి పరమాత్ముతోడ నే ననియొనర్చు

పెట్టుదేహంబుతోడఁజరించు పెట్టు

లీలరాధపుఁగాపాడు పెట్టు దీని

కేమి చేయుదు నిందఱకేదిగతియొ!

ముకుందుని ప్రతాపము సమగ్రంబున నెఱింగియు నే నేమని యాతని మోల భండనంబున నెదిరి నిలువఁగల సా

మర్ద్యముగలవాడ? నోరుజాతి యభయమొసంగితి నంటినే!
 ఈతని రక్షించుటెట్లు? ధీరుల కాడినమాట దప్పుటపాడి కాదు.
 తలనొడ్డియైననుతనతలఁపునెగ్గించుకొనుటయు త్తపరాజధర్మము.
 క. శరణాగతుఁడగు వాని

గరుణం దనువైననిచ్చి కావగఁతగు భూ

వరునకుఁ బక్షికినై తన

శరీరమాంసంబు శిబియొసంగఁడై కరుణ

జీమూతవాహనుండు సర్పంబునకై విహంగోత్తమునకు
 బ్రాణంబులనీడె?

క. కావున శరణాగతుని

భూపరుఁ గాచెదను నేను భూమి హరిచే

జావైన లెస్సయటుగా

దా విజయంబైన మిగుల ధన్యతగాడే.

అనఘా! నీవు నిజపురంబునకేగి సైన్యసమేతుఁడవై
 యింద్ర ప్రస్థంబునకు రమ్ము.

—* చతుర్థనుఁ డింద్రప్రస్థంబునకుఁజేరుట *—

ఇంద్రప్రస్థంబున నొక్కనాడు ధర్మనూతి సోదరులు
 గొల్వ నిడుకొల్వన నున్నయెడఁ జతుర్థనుఁడందుఁజేరి యుసా
 యనంబుగఁ గొనితెచ్చిన యేనుఁగులను, గుఱ్ఱములను, నువర్ణ
 రానులను సమర్పించె.

ధర్మరాజు వానినందుకొని యాతని నర్హాసనంబున నా
 నీనునొనర్చి తగుమర్యాదలం జరిపి యీతం జేపురాధీశుఁడని
 యర్జునునకుఁగనుసన్నయొనర్చె.

అర్జునుడు—అన్నయ్యా! ఈరేడు కుండినపురాధీశుడు. చతుర్థనామముడు. అనాడు నేనువేటాడనేగి యీతని పురసామీఖ్యంబుననున్న వనంబునమృగావళిం జక్కాడి విశ్రమించియుండు నెడఁ గలనిజంబు మఱుగుపఱచి విరోధిబారినుండి నను దప్పించి, రక్షింపుము. శరణుశరణు ఆపద్భాంధవా! యనుచుఁ బాదంబులపైఁబడియె. శరణునిన వానిగాచుట విధియని యభయ మొసంగి విరోధియెవ్వరంటిని. దానికాత...

ధర్మరాజు—తమ్ముడా! ఏటికి సందేహించెదవు? డగ్గుత్తికపడి మూటరాక కంట నీదిడుచుండుటకుఁ గారణమేమి? వైరియెవ్వరనియె? తెల్పుము. కీర్తి కాములమగు మనకు శరణాగతునిఁ గాచుటకన్న దొడ్డకార్యమెద్ది? సీత్రతిజ్ఞయే నాత్రతిజ్ఞ. వైరి యెట్టివాఁడేనియు జంకక శక్తికొలఁది యెదిరించి మన బొందిని బ్రాణములున్నంతవఱకు నీని రక్షించియే తీరవలయు. చతుర్థనభూపాలా! నీవు నిర్భయముగనుండుము. నీవైరి యెవ్వరో పేర్కొనుము.

చతుర్థునుడు—అనఘాత్మా! నమస్కారము. ప్రాణంబులపైఁ దీపిచేఁ గపటమతిని యాదించినమాట వాస్తవము. మీయను నాయెడఁ గరుణాంతరంగులై ప్రోవ సమకట్టినందులకు వందన సహస్రంబులివే యర్పించుచున్నాను. నన్యధింకఁ దలపెట్టిన మహామహుడు శ్రీకృష్ణ పరమాత్ముడు.

అట్లు చతుర్థునుడు తన చరిత్రనంతయు విపులముగ నయ్యచారిత్రునకుఁ దేటపఱచె.

—* కరినగర ప్రయాణము *—

ధర్మరాజు నిజాభ్యంతర మంగిరంబునకు సోదరులు తోడరా నేగ, ద్రాపదికిని, కుంతికిని, శ్రీకృష్ణునితోఁ దట స్థించిన కయ్యంపుఁ దెలుఁ గెటింగించె. కలనేని తలంపని విధానము తటస్థించినందుల కందఱును మనస్సున మెచ్చుకొనిరి. తుత్రియధర్మంబు నిర్వర్తింపక యాలసించు బన్యాయంబని యెల్లరును నేకాభిప్రాయులై తాతయగు భీష్మునికడకేగ నిశ్చయించుకొనిరి. మఱుసఁటిదిన ముదయముననే యుద్ధిష్ఠిరుఁడు సోదరులును ఇతర్ధనుఁడును తోడరా నిజబలంబులతోఁ గరిపురంబునకుఁ జేరఁబోయె. హస్తినపురంబునకేగి తాతపాద సన్నిధింజేరి సాష్టాంగ దండక్రణామాదులొనర్చి యాజ్ఞాను సారంబుగ నర్హాసనంబున నాసీనుండయ్యె.

భీష్ముఁడు—నాయనా! ధర్మరా! నీవు తమ్ములంగూడి హుటాహుటి నిటకు రాఁగారణంబేమి కలె? ఆనూతన పురుషుండెవ్వఁడు?

ధర్మరాజు—పితామహా! ఈతఁడు కుండిన పురాధీశుఁడు. చతుర్ధనుఁడను నామంబునం బరఁగువాఁడు. ఈతఁడొక మాయాతురంగంబునెక్కి త్రిలోకములును సంచరించి నిజ పురోన్ముఖుండై ననుచేరు నెడ యమునానదీతటంబున నర్ఘ్యమువదలుచున్న శ్రీకృష్ణునిదోసిటఁ దురంగఘనము వడనట. ఆకారణంబున నిట్లానర్చిన ద్రోహిని మాసములోఁ జక్రధాటిచేఁ ద్రుళ్లనేతునని క్రతినబూననట. అర్జునుండు కుండిన పురవరిసరారణ్యములకు మృగయా తత్పరుండై యేగె.

వడిన మనవాని నీతఁడు తొలుదొల్త శత్రువునామం బుచ్చరిం
పక శరణార్థిని రక్షింపవేయని పదంబులుబట్టి నిలువనీడనిచ్చె
దనన్నఁగాని విడువననియె. అందులకుఁ గిరీటివల్లెనునిన పిదపఁ
గృష్ణుండే పగ వాడనియె. మించినదానికి వగచిన లాభ మేమని
నేను నందుల కియ్యకొంటిని.

భీష్ముడు—కౌరా! విధిప్రేరితంబై యెంతటి కార్యము
నట్టుకొనినచ్చెను! ఇయ్యది యొక విషమస్థితియనకొప్పు.
కృష్ణునితోడి సమరము సామాన్యమా? అతని బలసత్త్వంబు
అమోఘములు; సమరప్రాశస్త్యతాపాదు లనిర్వచనీయంబులు.
అంబుజాసనద్రుదాదులే యాతనితో సంక్రామంబున నిలువఁ
జాలరైరి. మనమన్న నెంతవారము? కట్టడి బ్రహ్మమనపాల
నీచతుర్థను నేలఁజొనె? అబ్బా! పుండరీకాక్షునితోడి పోరా
టమా? దైవమా! నీమాయ నేమన నుప్పు! శుభాశుభంబులు
దైవప్రేరణానుసారంబుగ సంభవించుచుండు. కావునఁ బ్రతిజ్ఞ
నిర్వహణ మవశ్యక ర్తవ్యంబు.

అట్లు గంగానందనుని యామోదంబుచు బడసి ధర్మజా
దులు ధృతరాష్ట్రమహీపాలుని సందర్శింపనేగిరి. భూపతు
లును దొరలును మంత్రులును బుధులును గొలుచుచుండ
నిడుకొలుపున నున్న ధృతరాష్ట్రుని నిరుపమానంతసంతోష
భరితస్వాతుడై వెలుగుచున్న సుయోధమణిం గాంచ సభా
మందిరద్వారంబుకడ కెల్లరునేగి దావారికునిచేఁ దమరాక
ప్రభున కెఱుంగఁజేసిరి. అంబికేయండును వారల సగౌరవం
బుగఁ గొలుపుకూటంబునకుఁ బిలిపించుకొనియె. అచారశత్రుం

దును సోదరులును జతుర్థనుండును లోనికేగిరి. ధర్మరాజు
దులు చీకుతేసికీ మొక్కి దుర్యోధనాదులఁ గాఁగించుకొని
యుచితాసనంబుఁ నాసీనులైరి. అధన్వపతికిఁ బాండవులతో
పాటు చతుర్థనుండును గులగోత్ర నామంబులఁ బేర్కొనుచు
పాష్టాంగ నమస్కారంబులొనర్చె. ధృతరాష్ట్రుండు నృపాలుని
సన్మానించి ధర్మపుత్రా! యీ మహారాజెవండు? నీవెంటరాఁ
గతమెద్ది? యనియె.

ధర్మరాజట్లు ప్రశ్నించినఁ గురురాజున కా భూపాలుని
చరిత్రము సవిస్తరముగఁదెల్పి యాతని యాగమనంబునకుఁ
గల్గిన యావశ్యకత వినిపించె. భూపాలునిఁ బాలింప మిమ్ములఁ
గూడవేడ నుద్యుక్తులమై యిటఁజేరితిమనియె ఆపగానందనుని
సన్నిధికేగి కార్యంబులెఱంగెఱింగించి యానృపాలుని రక్షిం
చుట యనివార్యకార్యమని యనుజ్ఞవడసితిమనియె. మీయభి
ప్రాయంబును వ్యక్తీకరింపఁ బ్రార్థితులనియె.

ధృతరాష్ట్రుండు—నీవుతలఁచిన కార్యచట్లు నెఱవేఱ
కుండు ?

శ్రీకృష్ణునితో సంగ్రామమనఁగనే శకుని, కర్ణ,
దుర్యోధన, దుశ్శాసనాదులు పరమహర్షంబునొందిరి. పరమ
మిత్రులకుఁ బ్రబలవైరము సంఘటించెగా యని వీరల కాత్మ
యొప్పొంగి పోవుచుండెను.

శకుని—ధర్మతనయా ! ఎప్పటికిని నీవింతియేగదా.
నీబలము నీవెఱుంగలేవు. కృష్ణుని నెదుర్కొని యోడించుట

యొక లెక్కయా? సం దేహింపకుము. ఆ యాదవేంద్రుని సామర్థ్యమే నెఱుంగుదును. మనకు మేలుచేకూరుట ధ్రువము.

కర్ణుడు—అర్జనునియండఁ జేరిన యీతనిఁ గృష్ణుఁడొక్కఁడే కాదు! నిర్జరులతోఁ గూడివచ్చినను జంపుటమాట యటుండనిదు. తేటిపాటఁబాడఁగలరా?

మర్యోధనుడు—అన్నయ్యా! జయము మనకు సత్యము.

మ! వనజాక్షుండన నెంత చాకగురుఁ డశ్వద్ధామయుఁ

గౌతముం

దును మీరేపురు నేను బాహ్లికుఁడుఁ గర్ణుండున్ మది

యానుజాల్

ఘనులీరాజులు భీమజాద్యసురులున్ గంగాసుతుం

డాదిగా

మనసైన్యంబులుగూడి పొల్చిన రణక్షౌఢ మండలిన్

నిల్చునే!

కావున నర్జునుని ప్రతిజ్ఞ నిర్విఘ్నంబుగ నీడఁజు.

దుశ్శాసనుడు—ఈక్షణముననే మనము భూమిపతులెల్లరకు వారివారి సైన్యములతో బయలుదేటి రమ్మని శ్రీముఖంబు లంపెదము. వారు చేరినపిదప నెల్లరును గూడి సైన్యరాజితో ద్వారావతిముట్టడించి యాగోపాలునిఁ బాటఁదోలుదము.

ఆ దుష్టచతుష్టయంబుల వీరాలాపంబులాలకించి యుధిష్ఠిరుం దాత్మయందబ్బుర మొంది వారల కిట్లనియె.

మాతులా! కర్ణా! సోదరులారా! సకలరాజన్యులఁ గడ
లిరా వారలంపుడు. ఆపిమ్మట దాడివెడలుటకుమాన్ము దూత
నొకని శ్రీకృష్ణుని తలఁపుఁదెలియ నాతనికడ కంపుదము.
తాతగారిట్లానప్పుట ధర్మమని యాజ్ఞాపించిరి.

ధర్మజుని వాక్యముల కెల్లరును వలెయనిరి. అంతఁ
గొలుపుఁజాలించి యెల్లరును నిజనివాసంబులకుఁ జనిరి.

—* ద్వారకయందలి విశేషములు *—

తే॥ గీ॥ పాండవులుఁ శౌరవులు సర్వపార్థివులును
వాస్తీపురమునఁగూడుట యాప్తచరులు
దనకు వినిపింపఁ గృష్ణుఁ డుద్ధవునిఁ బిలువ
నంపి యాతనితోడ నిట్లనుచుఁ బలికె॥

మిటివా యుద్ధవా! యెంతటి విపరీతము సంభవించిన
దో! నీరునుఁ దైలమువలెఁ గలియక మెలఁగుచున్న పాండవు
లును శౌరవులును నీరక్షీరములట్లు గూడుకొని సకలనృపుల
తో సర్వసన్నద్ధు లగుచున్నారట! పోరు నష్టము పొందు
లాభమందురు. ఏకారణమున నైన వారలకుఁ బోత్తొనఁగూడుట
యే మిదీప్సితము. పాండవేయులు నన్నాలోచింపక యెయ్య
దియు నొసర్పరు. అట్టి వా రీవిషయమున నన్నేల మున్నుండు
చేరరారు? ఇదేమిదిత్రము? ఉపేక్షఁజేసెడివారుకారు. కార్య
ముభారమైనది. కాకున్ననృపులనెల్లరఁ గూర్చుట కేమి కార
ణముండును? ఇట్టి కార్యమెత్తినపుడు నాచెవినివేయకుండుట

యా? ఇతరు లూరకున్నను నాముద్దుల మఱిది నగ్గానరా కుండుట కేమికారణము? నమ్మలేకున్నాను. నమ్మకుండుటెట్లు?

ఉద్ధవుడు—వసుదేవతనయా! నాకును విపరీతముగనే దోచుచున్నది. ఇందుండియెవ్వరైన నొకరందులకేగి వచ్చినఁ గాని యీరహస్యం బెఱుకవడదు?

త్రికాలవేదియయ్య నాకృష్ణభగవానుడు రాజధర్మంబు మది నెంచి యుక్తూరునిం బిలిపించి యాతనితో నిట్లని యాసతిచ్చె. నమస్తధరణీశులతోఁ బాండవులును గౌరవులును వేదండపురమ్మునఁగూడియున్నారట. నీవునందుఁ జేరివిషయం బులరసి ధర్మతనయాదులకు మనసేమంబుఁ దెలిపి పారిక్షేమ లాభంబులఁ దెలిసికొని రయంబున నిటఁ జేరుము. వల్లెయని యాతండును రథారూఢుండై గజపురమ్మునకుం జనియె. చని యాతండు తత్పురప్రాంగణ ప్రదేశంబుల నిడుకొనియున్న నైనయంబులంగాంచె. రాజద్వారంబుఁజేరి దావారికులవలన ధృతరాష్ట్రునకుఁ దనరాక నెఱింగించె. లోనికింబ్రవేశింప నాతఁ డనుజ్ఞ ననిపినతోడనే సభామంటపంబునకుంబోయి యచ్చట గాంగేయ బాహ్లిక సామదత్తాదిజ్ఞాతులును, యుధిష్ఠిరాది పాండవేయులును సుయోధనాది కుమారవర్గంబును ద్రుపద సౌబలసైంధవాది బంధువులును మత్స్య మద్ర మగధ మాళవ నేపాళచోళ కుంకణ కొంకణ కోసల కుకుర కురుకరూఢాది నానాదేశాగతరాజవరులును, విదురసంజయులుంగొలువ ననర్ఘు సింహసనాసీనుండై పేరోలగంబున్న వైచిత్రవిద్యునకుంబ్రణ మిలి కొంతేయంగాంచారేయాదుల నాలింగనంబు గావించి

తక్కినవారలచేత సంభావితుండై తనకమర్పబడిన కనకపీఠంబున నాసీనుడయ్యె. కుశలపూర్వకంబుగాఁ దత్తదుచితాలాపంబులాడుచున్నయెడ సజాతశత్రుఁ డక్రూరునితో నిట్లనియె.

అక్రూరా! నీవుసార్థక నామధేయుడవు. క్రూరుఁడవు కాకుంటనే నిన్నక్రూరుండన నెప్పు. అనవరతము శ్రీరమణుపాదచింతనధ్యానంబున సప్రమత్తుడవై యుండుకలననే నిన్నక్రూరత వరించె.

మాబావయగుశ్రీహరి కుశలంబున నున్నవాడే? పెదబావయగు బలరాముడు సౌఖ్యముననున్నాడే? ముద్దుల బావమఱిది సాత్త్వికీయు సోదరులును నుఖులే? సాంబాదులు ముదంబుననున్నారా? అవరోధజనంబెల్లరును సేమమేకదా? సర్వకాలసర్వావస్థలయందును నీనాతనివిడనాడకుండువుగదా? శ్రీకృష్ణుండు మమ్మెప్పుడైనఁ దలంచుచుండునా?

అక్రూరుడు—యుధిష్ఠిరా ! ఎట్టిప్రశ్న వేసితివి ? నన్నరీక్షించుట కిట్లనుచున్నావా? మీకును హాకిని భేదమున్నదని యెవ్వరనఁగలరు ? ప్రేమతోమిమ్మారఁడనుకొనని ప్రాద్దుండఁబోదు.

యుధిష్ఠిరుడు—మహాత్మా! మీయాగమనంబునకుఁ గారణంబెది?

అక్రూరుడు—శమనతనువా! మీకును ధార్తరాష్ట్ర) లకును నెయ్యము సంభవించిఁట్లు చారుల మూలమున మురహుండుటింగి సంతసించె. మించినవైరము తగదని యుభయులును గ్రహించి నెన్నిం జరింప నొచుట తేమదాయ

కంబని యారేడు మిగులహర్షించె. రాజనివహమ్ములతోడ నిటఁ గూడియుండినట్లు చారులు దెలుపఁ దత్కారణమేది యో యారసి రమ్మని నన్పంపె.

ఈప్రశ్నకు ధర్మసూత్రముఁ దక్కినవారలును బహులాడక తడవుసేసిన దుర్యోధనుండుట్లయె.

ఈచతుర్థనుఁడు హయంబు నెక్కి యాకసంబునఁ జను నడ వచ్చినమారుతముచే గుట్టపు నురువు యమునలో నర్ఘ్యమిడుచున్నఁ గృష్ణునికేల్తోయింబడెనట. దానఁ గినిసి మాసములో నీతనిం ద్రుంతునని కృష్ణుండు శపథమూ నెనట. అంత ధయంబున నీతఁడు మాగాండివి యండం జేరి యథ యంబువేడె. గాండివి కరుణించి శావనంచె. శరణార్థిని రక్షించుటకు మేముదట మిందుఁజేరితిమి. నెఱములేని ప్రతిజ్ఞ మానుమనుము. ప్రతినవిడిచి యీతనిం గాయట మందిదనుము. కాకున్నరణము నిజమనుము. తనబలమును నెఱిగిప్రవర్తింపుమనుము.

శా॥ బ్రోణాచార్యుఁడు భీష్ముఁడుగృపుఁడు గర్జూడర్జు
నుండుఁడగ

త్వాణతూద్యవధర్మజల్ గవలు నామైడింబుఁడుఁ
ద్రాణియుఁ

క్షోణీనాథుఁడుఁబోరనిల్వఁగ బిడౌజంహో యజం
హో కడుఁ

వేణుధ్వనముఁజేసి గొల్లనతులఁ వేఁగూడుటో
కయ్యములో

కావున బహుశాస్త్రజ్ఞుడనగు నీవు మీకృష్ణునకు నద్భుత్తిఁ జెప్పి సతుర్థనునిం జంపెదనన్న ప్రతినమాన్వింపుము.

అక్రూరుడు—నుయోధనా! రాజ్యమదంబు కన్నుల గప్ప ముండువెనకలఁగాంచక కోటికివచ్చినట్లు కాల్లేల్లపేలె దవు? చక్రపాణి నర్త్యసంకల్పమను మాన్పు నాబ్రహ్మకైన శత్రుమాన? సమస్తసోకంబులం దాటుమాటులొనర్చి దేవతల భోగభాగ్యంబుల చూడంగొనిన రాక్షసేశ్వరుల మాటమాత్ర మున డొల్లనేసిన పారికిని మీకును హస్తమశకాంతరము వారగలదన్నమాట మఱచితివే? కాళీయఫణిగర్వమడంచిన ఘనుడనియు, సామజ్రశేష్ఠంబగు కువలయాపీడంబుఁగూల్చిన జెట్టియనియు, బాహుయుద్ధంబునఁ జాణూరునిఁ ద్రుంచిన బల శాలియనియు, జరాసంధునిఁ బదునెనిమిదిమార్లు రణభూమిఁ బాటఁదోలిన పరాక్రమశాలియనియు, దోశ్యక్తిని బ్రహ్మాడ మున నాలెనినడ్డువాఁడు లేడనియు, శూలపాణియంతటివాఁడు బలిసుతునితోఁగూడి యాహవంబున నెదుర్కొనఁ జాలఁడ య్యౌననియు లోనుగాఁగల హరిపరాక్రమంబులు వినియెఱుంగవా? బాగుగ మంతనంబొనర్చుడు. అత్రపడకుడు. హరితోడి కగ పాముతోడచల్లాటయని నమ్ముడు. అతని నెదుర్కొనుట యన గిరితో డీకొట్టుకొనుటయే. కావున మీరెల్లరు నీభూ విభునిం దోడ్కొని శ్రీయఃపతిపాదారివిందంబులపైఁబడి శరణ మువేడుడు. అతఁడు రక్షించును.

దుర్యోధనుడు—నాయనా! అక్రూరా! అమృపుట్టి ల్లుమేనమామదగ్గఱనటయి పొగడుట? ఔనునిజమే. మగటియ

యన్న మీకృష్ణునిదే మగటిమి. పాలిచ్చుటకు వచ్చినయబలం గూర్చిన యమోఘపలశాలి. బండినగసేతన్నిన బలకరాక్రమ శాలి. మద్దిచెట్లం దెగ నేసిన మహాబలుఁడు నీటిపాముంజంపిన నీటుకాఁడు. నాతిసహాయంబున నరకాసుయంగూర్చిన నేర్పరి. జరా సంధుని ధాటికోర్వంబాలక స్వస్థానంబునుండి తోకముడు చుకొనిపారిపోయిన పరాక్రమశాలి. నీస్వామిభక్తికి మెచ్చి తిని. నిన్నుఁబోలిన బ్రాహ్మలు పైరీతినిజాలుచుడుటంబట్టియె కొందఱమాయకులుకృష్ణుడన్న సంతవాఁడింతవాఁడని మోస పోవుచున్నారు.

కృష్ణునిపామాన్యమానవునిగ నెంచి పరిహసించుచున్న రారాజవాక్యంబుల సరకుసేయక నాతనిఁ దృణీకరించి యక్రూరుఁడు భీష్ముని దిక్కుంజాచియిట్లనియె.

మహాత్మా! ఈతఁడు మదోన్మాత్తుండై కృష్ణపరాక్రమం బెఱుంగక తూలనాడుచున్నాఁడు. అవీరాగ్రేనరు ప్రభావంబు తమకుదెల్లంబు. ఉగ్రుండైయానందనందనుం డొక్కమాటు రణభూమిం దేటిపాఱఁజూచిన నిలువకొకఁగలవారెవ్వరు? కావున నాతనితో వైరముడిగి శరణుటకైయము.

అక్రూరుఁడు భీష్ముఁడు తనవల్కులకు నిరుత్తరుండై మిన్నకుండుటం గాంచి ధర్మరాజాదుల నుపలక్షించి యిట్లనియె.

పాండుకుమారులారా!

క! హరిమీకుఁ బ్రాణబంధువు

గురువుగ నెచివుఁడు రక్షకుఁడునై మిమ్మే

పురః గూర్చినెల్లవేళల

నరయుచు రక్షించినందుకా యిదిదలపక!

అట్టి శ్రీకృష్ణునిపొందు ముందీదో భార్తరాష్ట్రుల పొత్తు
ముందీదో యోచించుకొనుడు. వీగు మీకు నిమిత్తమాత్ర
మిత్రులు, సహజవైరులు. ఎట్లయినమీకును యదువంశను
నకును మిత్రభేదముఁ గల్పించుటకే వీరి కీయవ్యాజప్రేమము.
మురళీధరుని దయకు మీరు దూకులుగాఁగనే మిమ్ముం
దునిమి మీ రాజ్యనుపహరించుటయే వీరినిశ్చితాభిప్రాయము.
ఈనృపకీటకంబు జేపట్టి దేవకీవంశమునితోఁ గయ్యంబునకు
దిగుట కర్జంబుగాదు. పార్థా! నాపలుకులాలకింపుము.
మఱిదివను చనువుమానుము. పుత్రగించి మేనమామనే
సంహరించిన యాతనికి నితరులెంతటివారు. హరికి శరణుఁ
జొచ్చుటేభవ్యము.

అర్జునుడు—అక్రూరా! గ్రహించినవాని దృఢించు
టెట్లు? న్యాయవిరుద్ధంబుగదా. సర్వభూతాంతర్యామియగు
వరంధాముఁడేమిచేసినం జేయనిమ్మా

అంతట యుధిష్ఠిరాదులు రమావల్లభునకుఁ దెల్పు
మని యక్రూరునితో వేటువేటుగఁ దమపల్కులవినిపించితమ
రును నొకబుద్ధిమంతుని నాలనిపాదనన్నిధిఁబంపి యొనర్పనున్న
విధ్యుక్తధర్మబుల తెఱంగెఱింగించెదమని సవినయంబుగ
విన్నివించిమనిపిరి. అక్రూరుండును రథారోహణంబుఁ జేసి
రయంబున ద్వారకాపురంబుఁ జేరి మురమధనుని పాదసర
సీరుహంబులకుఁ మ్రొక్కి యనుమతిని నర్హానంబున నాసీనుండె

సోదరులును సందనులునుఁ గొల్వనున్న మురాంతకునకుం
గరిపురంబునందలి యాంబికేయు పేరొలగంబునందలి విశేషం
బుల వినిపింప మొదలిడియె. కమలదళాక్షుడు దుర్యోధనుని
సనుదిత వీరాలాపంబులకుఁ జిఱువవ్వనవ్వి పైవిశేషంబులం
దెల్పుమనియె.

అక్రూరుడు॥ పద్మదళాక్షా! నేనరుదెంచునపుడు ధర్మ
జాదులు తమతోవిన్నవింపుమనిన వార్తలాలకింపుడు. ధర్మ
జండిట్లనియె.

“తేఱు క పటమున నూ ముగ్గునునిఁ జేరె. అభయ మొ
సంగినవాని విడనాడుట ధర్మవిరుద్ధముకదా మఱిది శుభ్ర
తరకీర్తి దశదశలపింపినవాడవునీవు. అట్టివాఁడు శరణార్థినిఁ
ద్రోసిపుచ్చెనను నపఖ్యాతికే నడమిచ్చుటకు నీవుచూత్రమిచ్చు
గింతువా? ఏకశరీరులై మెలంగిన మీ యిరువురకును నెక
నృపుని రక్షించునడ భేదాభిప్రాయము లేర్పడినంగరంబునకు
గడంగితిరనిన లోకులు నవ్వరా! మేనత్త మేనమామ
బిడ్డలమనుమాట మఱివకుము. మీసాదభక్తులయెడ నెనరుఁ
జాపుఁకొప్పు. వ్రతిన నుపసంహరించుకొని భూధపునిఁగావుము
మఱిదిచూటఁ జెల్లింపుము.

భీమండిట్లనియె. “మాయన్నగారి మెత్తనిమాటలన
మేము భయమున గజగజ పడంకితి మనుకొనకుము. బంధు
త్వంబున కెడబాటుగల్గునను నెదుదేశమున నట్లనెనని నమ్ముము.
అర్జునుడు గాచుచున్న మనుజుధిపుని బ్రహ్మహుద్రులతో
నేకమైవచ్చినను ద్రుంచుటశక్యము. కావునఁ గుండిసపతిం

గాచుట యుభయులకు నయంబు. లేకున్న నాలావును నర్జునుని పరాక్రమంబును జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొనుము”

అర్జునుండిట్లనియె. “పిల్లనిఁజెంచిన బెబ్బలియయ్యె నను కొనుము. నావృద్ధికి నీవేమూలకారణుండవు. మంచియో చెడ్డయో పుడమితేడినిగాచెదనంటి. నా మేనం బ్రాణములుండునంతవరకు నాతనిగాచుటనావిధి”

బలరాముడు—ఏమి కృష్ణా! మాటాడకున్నావు? అక్రూరునిపల్కులు మృషలేమోయని యనుమానపడుచున్నట్లున్నావు. కాకున్న నీవు నీవారనిహెచ్చుగనమ్మిన పాండవే యులపల్కు లిట్లుండుననుకొనకావలెనని యవకాశముఁదూనా? అందుఁబాండవమధ్యముండు నీమాట కెదురాడునా? ఇదేటి మాట! అక్రూరా! అసందర్భంబులాడుచున్నావు. నిదురయందున్నావా? కలవరింతమాటలుకావుకదా? కిరీటిక్రిత్తి కాపాడుట నీకుబరమధర్మము. ఆతనిప్రతిష్ఠగాపాడుటకై నీప్రతిసవిసర్జించుకొనుటయొప్పు. శౌరవాహులకు శౌరవహానిసేకూర్ప నెంచుటకుసంసిద్ధుడవైనందులకుఁ గృష్ణా నీవునిశ్చయముగ శిక్షార్హుండవు. వారామాట ననకమిన్నకుండినందులకువగచుచున్నాను. కృష్ణా! మునిఁగినదేమి? వారిదూతరాసేల? వారికిఁ బ్రయాసగల్గింపనేల? నీవేమున్ముందుగ నేఁగి యాపదలు మూడినపుడు మీరందఱేకమగుదురోకారో పరీక్షించుటకెట్లానర్పితని ఏదోమోయోపాయంబుపన్నుము. నిన్నెవ్వరు వేలెత్తి లెక్కింపరు. చెడ్డపేరు వచ్చినమాకువచ్చును.

కృష్ణుడు! ఆన్నయ్యా! నీపల్కులు చోద్యంబయ్యెడి.

వారియెడలం గల్గిన యనురాగంబున నే నెట్టికార్యంబునకేని నుడంబుమడుననియు ; నిజకారవంబు వమ్మొనర్చుకొని నిజ ప్రతిజ్ఞ సరకుచేయక మీ కెల్లరకు సహితమగు కార్య మొనర్తునని యభిప్రాయము సూచించితిరి. దుర్యోధనాదు లన్నట్లు కృష్ణుడన్న నల్లవెట్టిగొల్లఁడని మీరును డలంచితిరి కాబోలు. అతిక్రాంతమర్యాదలై చరించిన వారిపట్ల నింక నే నెట్లు ప్రతికూలస్వభావము వహించియుందు? అక్రూరా! శరణాగతుని విడిచి భరతకులంబునకుఁ గళంకముఁ దేజాలనని యర్జునుఁడనెచుగా!

బలరాముడు—సోదరా! సాత్యకీ! చూచితివా ఈతని యనుమానము ?

కృష్ణుడు—మూఢచిత్తా ! అర్జునా ! నిశ్చయముగా నన్వించించితివిగదోయి! నీ వినయప్రవర్తనంబులు నిక్కువంబు లనుకొంటి. నీవు ప్రాణమిత్రుఁడవని నమ్మియుంటినిగాని, ఇట్లు భంగపుత్తువని తలంపలేదు?

బలరాముడు—ఇది యంతయు నీ స్వయంకృతాపరాధము! పామునకుఁ బాలువోసి పెంచినట్లు లాతనిఁ బెంచితివి. ఆతని దుర్గుణంబు లీనాఁటికైనను నీవు గ్రహింపఁగల్గినందులకు నంతోషము.

కృష్ణుడు—నే నెనర్చిన మహాపాపకారంబులనైనఁ దలంచి నాశత్రుని విడనాడి యుండవచ్చునే? స్వలాభంబు మది నెంచి నాతోఁ గపటపుఁ గూటమిం జేసితివిగా! నీపేరుప్రతిష్ఠలకు లోటు రాఁగూడదేమి?

బలరాముడు — పాండవేయుల ప్రాణమిత్రత్వము ధర్మ
తత్వము బయలుపడెనా కృష్ణా?

కృష్ణుడు — అన్నయ్యా! ఆ కపటాత్ములకు మహా
గర్వంబుగలదు. అనంతపరాక్రమవంతులమని వారికిఁగల గర్వం
బు సర్వంబు ఖర్వంబొనర్తు. ఆమూఢాత్ములకు వినాశకాలంబు
సమీపించుటచేతనే దుర్బుద్ధులు దూభితమైనవి. అన్నయ్యా!
శానిమ్ము. దూతనుగూడ రానిమ్ము. ఆపైసంగతియోచింతము.
ఇంతట మనము కొలువు చాలింతము.

సహదేవుని రాయబారము.

అక్రూరుం డేగిరిపిదప ధృతరాష్ట్రుండు విదురసంజయ
భీష్మాదులతోడను, గాంతేయాగ్రజునితోడను బ్రసంగించుచు
వాటిసభలోని ప్రసంగములవలనఁ గృష్ణుని క్రోధాగ్ని రగు
లుకొనుట నిశ్చయంబని కటకటఁ బడుచుండె. సుయోధనా
దుల తీవ్రమగు ననుచిత సంభాషణములచేత వ్యవహారములు
ముదిరెననియు వగవఁదొడఁగె. తనవారికిఁబలపరాక్రమమునకన్న
ప్రగల్భములు మెండనియుఁ బరిపాలనాధోరేయితయు రాజ
నీతియు నెఱుంగరనియు విలపించె. కుంతినందనునితో నక్రూ
రుండు కొల్వనం దెల్పినదంతయు నిజము. కృష్ణుఁ డేరికి
నజేయుఁ డన్నమాట వాస్తవమని యాంబికేయుండు వలికె.
ఏదెల్లినను మన మిప్పుడు వినయవంతుఁడును వివేకవంతుఁడును
నితరణశాలియుఁ బరేంగితజ్ఞుండును సత్యసంధుండును బుద్ధి
మంతుండును గార్వధురంధరుండును సుగుణవంతుండును నగు

నొకనిని రాయబారిగఁ గృష్ణుని కడకనుపు టుచితముగదా యని యాంబికేయుండు పల్కి మగడ నిట్లనియె. ఆరాయబారియే సమస్తకార్యములఁ జక్కఁబెట్టి ఫలసిద్ధిగాంచి రాఁగలఁడు. అట్టివాని నొకని నియోగింపుఁడు. వైశంబ యాదవ వల్లభుని కడకనుపుదము.

ధర్మరాజు—తాతా ! ఈ దూతకార్యంబునకుఁ దగినవాని నొక్కనిఁ దమరు పేర్కొనఁ బ్రార్థితులు.

శంతనునందనుండు కాంతేయగ్రజున కిట్లనియె.

ఇట్టికార్యంబునకు దేవతలకేని నజేయుండును, బుద్ధిబలమున బృహస్పతి కీ డనందగువాఁడును, చలింజని స్థిరభావంబున సచలశ్రేష్ఠంబున కుద్దియనందగు వాఁడును నగు సహదేవుండే తగినవాఁడని నా యభిప్రాయము.

అందలివారును భీష్మువాక్యమునే తలమోపిరి. ధర్మరాజుఁడూ సోదరుం బిలిపింప వారాతనికి వాసుదేవుకడ వచింపుమని నుడువులు కొన్నిటిందెలిపిరి. అట్లారం దండఱివలన ననుజ్ఞలం గొని సనునెడ ధర్మరాజుం డాతనిఁ జేరఁదీసి యిట్లనియె.

క। సహదేవ నీ వచనముల

కు హలాయుధ కృష్ణసాత్యకులుఁ బ్రద్యుమ్నా

ది హరికుమారులు సతికుపి

తహృదయులై పల్కినను బెదరుకుము తాల్మిన్.

అని బుద్ధులం గఱపిన నారండును వందనపూర్వకంబుగఁ జెవియొగ్గి విసి వల్లెయని రథారూఢుండై వరిమిత తరి

జనంబులు గొల్వ ద్వారవతీపురంబునకుం బోయె. రథంబు ముగసాలండ్రి ద్వారపాలకునిచే నాగమనంబు లోని కెఱిగించి యాజ్ఞవదసి యాస్థానమంటపప్రవేశమొనర్చె. శ్రీకృష్ణుం గాంచి కృతప్రణామింపజై యుచితరీతి సత్కరింపఁబడి సహదేవుడు భద్రదాసనాసీనుండయ్యె.

కృష్ణుడు — యావా!

మ! ముదమే యత్తకు ధర్మరాజునకు సమ్మాదంబె
భీయుండు న
మృదలీల నివహించునే కుశలమే ముద్రాణమైపో
ల్చినా
త్రిదశాధీశ్వర సూతికిన్ నకులుండు బ్రీణాత్ముడే
సాఖ్యసం
పదఁ బొంచాలి మెలంగునే కరిజనుల్ భవ్యాత్ములే
యెప్పుడున్!

సహదేవుడు — దేవకీతనయా! భవత్కృపారసమున మే మెల్లరము కుశలులము. కన్నులకు తెప్పలవోలె నీవనిశంబున గాసాడుచుండ మా కాపద లెట్లుమూడు?

కృష్ణుడు — సహదేవా! ప్రొద్దుగ్రుంకుచున్నది. మన మింతటఁ గొల్వ నాలింతము. ప్రయాణపుటలజడిఁ దీర్చు కొనినపిదప సంభాషింపవచ్చును. అభ్యంతర మందిరమున కేగుదము రమ్మ.

మురాంతకుండు సాంధ్యక్రియలనిర్వర్తించి సహదేవునిం బిలిపించి యాతండును దానును సత్యభామా మందిరం

బున పడ్రసోపేతరుచిరాన్నంబుల భుజించిరి. ఆపిమ్మట సహదేవుండు విడిదికిం జని సుఖనిద్రా పరవశుండయ్యె.

మఱుసటి యాదయంబున నవ్వనజనాభుండు గంధమాల్వాభరణ భూషేతుండై యుద్ధవాక్రూర బలభద్రసాత్యకి ప్రహ్వమ్నా సింహద్ధాదులం బిలిపించి వారలుం దానును గొలుపుకూటంబున కరుగుదెంచి తత్తదుచితాసనాసీనులై యుండిరి. అంతః గృష్టుండు పాండవవీరునిఁ దోడ్కొనిరా వేత్రహస్తునొకనిం బంపెను ఏతెంచిన సహదేవుని హరి కూర్చుండ నియోగించి మృదుమధురసగన నల్లాపంబులఁ బ్రొద్దుపుచ్చుచు నీరాకకుఁ గారణంబేమని ప్రశ్నించె.

సహదేవుడు— సుహానుభావా! నీవు సర్వము నెఱింగియు ప్రాకృతమానవునట్లు రాజనీతి ననుసరించి ప్రశ్నించితివి. మీయాజ్ఞానుసారమిదే విన్నవింపుచున్నాఁడ నాలకింపుడు. కుండిన పురాధీశుండగు చతుర్థసభావిభుండు మాయాతురంగమునెక్కి లోకంబుల సంచరించి క్రమ్మగునడ నాతని హయఫేనము మారుతవేగంబున యమునానదీ పావనజలంబులఁ దమ రఘ్యము విడుచుచున్నతఱిఁ దమహస్తాంజలిఁ బడెనట. దావఁదమకుఁ గోపంబుపొడమి హయముమీఁదనున్న నరేంద్రుని శిరమును మానములొఁ ద్రుంతునని తీవ్రప్రతిజ్ఞఁ జేసితిరట. ఇంతలోఁ గాలకర్మవశంబున మా ధనంజయుం డాపురసమీపారణ్యములకు వేటాడనేగె. ఆతేడవి యెఱింగి ధనంజయుని సమీపించి భవదీయనామం బుగ్గడింపక వెఱవున శరణంబు వేడినఁ గావంబతిజ్ఞఁజేసె. ఆపిమ్మట భయకారణుడైవలండ

నియె. గడగజవడంకును మీరని యాతండల్లనందెల్పె. దాన నర్జునుండదిరిపడి విచారించి రయంబున యుధిష్ఠిరుంజేరి యావ ద్వృత్తాంతమును వినిపించె. అంత యుధిష్ఠిరుండును గరిపురం బునకరుడెంచి భీష్మాది కురువృద్ధులతో మంతనంబొనర్చి నన్ను భవత్సన్నిధానంబునకుఁబుత్తెందిరి. ధర్మతనయుండుముమ్మూడుఁ దమతో నిట్లనుచునియె.

“నీకురుకావిశేషమున నే నవ్యసాచి సర్వలోక పూజనీ యుండై వెలుంగుచున్నాఁడు. అట్టి నరునియెడ నీవే కినుక వహించిపరిభవింపఁదగదు. పెంచినదిలుకనుజీకాకుపటచుటేటి న్యాయము? దేవాదిదేవా! నీవెఱుంగని దెద్దియునులేదు. మను జాధీశుఁడు క్రొవ్వి నీ కవనూనము నొనర్చినవాఁడుకాదు. దైవి కంబుగ గుఱ్ఱపునుగు వీచిన గాడ్చువలనంబడియె. కాన నీవు మనంబున నెకమారు చింతించి కోపంబు వీడి యీ తప్పు సైరించి మనుజవిభుని మన్నించి రక్షింపుము.

పైమాటలాలకించి కృష్ణుఁడు నవ్వి బలరామాదులం జూచి యిట్లనియె.

“చూచితిరా, మనసాండవేయులనుదక్కుంగలవారును వారిపట్టుఁ జెల్లించుకొన నెంతగఁ బెనంగుచున్నాఁ?”

బలరాముఁడు—సహదేవా! మీయన్న బలగర్వంబున విరోధియెట్టివాఁడో యరయక శరణునెసంగుట దగునా?

సహదేవుఁడు—బావా! నరనారాయణు లిరువురప్పు ట్టునసమానులే. మనుజాధిపుఁడు బుద్ధిపూర్వకముగ ద్రోహ మొనర్చినో లేక పొరపాటో విచారించక మూఁడేళ్ళు సాము

సేసి మూలనున్న ముసలినిఁజంపెనన్నట్లు బాహుపరాక్రమముఁ
జూపెదననుట యార్యసమ్మతము, ధర్మసిద్ధాంతముఁగాఁబోలు!

సహదేవుని పల్కులకు నీలాంబకుండు పక పక నవ్వె.
గనుండు పరిహాస మొనర్చి. కృతవర్మ కృష్ణునకుఁ గన్నుఁగీటె.
సాంబుండు తల పంకింపసాగె. అసమబాణుండు భుజంబప్ప
లింపె. ఉగ్రసేనుండుచేతులందటె. అనిరుద్ధుండు చేతితానుపైఁ
జేదైచి మీసంబుల మెలివైచుచుండె. ఋషభుండును చాను
ధేష్టుండును బండ్లు పటపటాఁగొటికిరి. సారణుఁ డట్లహాసంబు
నొనర్చె. సాత్యకి పెదవివిడిచెను. కొలువంతట గుసగుసలు
చెలంగె. అట్టి సభను సహదేవుండు కలయఁ జూచి గను
లెఱ్ఱఁ జేసి యిట్లనియె.

“సభాసదులారా! మీచర్యలు కడుగడు విచిత్రం
బులు. నా సామభాషణింబులకు సభచారెల్లరు విపరీతార్థంబు
లానర్చుకొనినట్లు తోచెడిని. బంధవ్యంబునంది యీపగిడిఁ
బల్కితినిగాని వేరుగ నెంచకుండు. బలవ్రతాపాదుల భండనంబె
వెలిపెట్టు.

కృష్ణుండు—బావా ! అగ్రహింపకును. మావారు
తమరెల్లరు మడించిన యేరుగులవంటివారనియు, మూఁడు
లోకంబులఁ జేరుగన్న శౌర్యతేజోనిధులనియు, నాహవంబున
వత్స్యుగ్రులై మలమలమాడ్చికొని తిందురనియు నెఱుంగక
పరిహసించిరి. అయ్యో! మీబలమెక్కడ! మీరెక్కడ! అది
మండియు మీరు నిజవ్రతాపంబున వెలిఁగినవారు. కుదురా
జొనర్చు క్రౌర్యములఁ గాచుకొంటిరి. రాజనూయంబు మెన

ర్చి రాజాధిరాజులు, మయసభనార్జించిన మహాశూరులు, ఖండవారణ్యంబు దహించిన యఖండబలులు, పాంచాలి కరాభవంబు నాడక్షయవలువ నార్జించితెచ్చిన యక్షీణబల విక్రమోపేతులు. అట్టిమీను ముదుసలులగు సదీతనయుండును, కుంభజాదులేమిచేయుదురు గాని శూరాగ్రేసరులగు సుయోధనాసుజులు నూర్గురు, అండటికన్న మిన్నయగు సూత పుత్రుం డల యంగరాజగు కర్ణుండు, వసుధాధీశులు బాసటయై యున్నారు. అట్టి మీచే సురక్షితుండగు సృపాలునెట్లు వశపఱచుకొని సంహరింపనగు?

బలరాముండు—సోదరా! నీవెప్పుడునుసల్లాపంబులతో గాలము వృధపుచ్చెదవు. కౌరవ్యము వహింపవలసినపట్ల కూడఁ జల్లొక్తుల నుపేక్షచేయుదువు. నీబలంబును నీవెఱుంగవు. పరుల బలంబును బ్రస్తుతించుటలో నిధివి. నీవు నిజంబుగ నలిగి ఘనరోషంబున నేత్రయుగ్మంబులనుండి యగ్ని కణంబులఁ గురిపించుచు రణభూమిని నిలిచితేని యర్జునుండన నెంతి? మిగిలినవానిని మేమును నిర్లక్ష్యముగ నెదిరింపఁగల మను ధైర్యమున వచించుచున్నాను. అర్జునుండు దివ్యబాణంబులం గల్గియున్నానను నెదిరిపాలునను శౌర్యంపుతేవను భవద్విరోధియగు సృపునిఁ గరుణించెను. నీవ్రతిన మానుమని సాహసించి రాయబారమంపెను. వీని మాటలు వినుటకు నాకసహ్యము జనించి లీవ్రమగు నాగ్రహారణ మగుచుండ నీకండలి మాధుర్యమేమో సావధానముగ నాలకింతువు. ఏమేమో బదులాడుదువు. నీ నానుడు వ్యవహారము

చూచెడి వారికిఁ బాండవేములతో వైరమునకుఁ గృష్ణుడు సందేహించుచున్నాడను నొక గొప్ప లోపమును వెలిబుచ్చుచున్నది. కాకున్న యోచించి చూచుము. వారు ధార్మరాష్ట్రులతోఁ జెలిమి నీయాజ్ఞఁగొని యొనర్చిరా? వారు సమరసన్నాహమున నున్నారు. నీవు మీనమేషముల లెక్కించుచున్నావు. నీవన్న వారికి లక్ష్యముండియు నీతోడి కయ్యమునకు వెనుదీయ నుద్దేశించియే యుండినయెడల ముచ్చందము వారు కారవేయుల నేలఁ జేరబోదురు? నీయందు నీ వనుకొని యున్నట్లు భక్తిశ్రద్ధలు, గౌరవస్వభావము, బంధుఁడవను నెనరు, ఉపకార మొనర్చినవాఁడవను కృతజ్ఞతయున్నవారే యైవయెడల జ్ఞాతుల వాదములఁబట్టి నేలపోదురు? నీతో వైరము నెల్లనివారై రాజు కపటముగఁ బ్రాణదానమునకు వేడుటచే మోసపోయి యభయ మొసంగి యున్నవారేయై నచోఁ దొలుదొల్తనే నీ సన్నిధిఁజేరి కార్య మిటు తప్పినచ్చె. నేదిత్రోవయని యడిగి యుండరాదా? వారి కృత్రిమచర్యలు, సధర్మపు టుద్దేశములు, యథార్థములని నమ్మి దీర్ఘసందేహంబునుండి తెప్పరిల్లలేకున్నావు. నోటికిపచ్చినట్లు వారు ప్రేలుచుండఁగా నీవు దుడుదుతనపుమాట నోరు జారివచ్చు నేమో యని పదిలంబుగ బావనుటఁది హాస్యంబులాడుచు వినోదంబుధి చేలుచున్నావు. నీ యుపేక్షయు, నీ నిర్దేశపుఁ బ్రసంగములును నాకు రుచించుటలేదు. కాలహరణంబునకుఁ గారణంబులగుచున్నవి. అభిమానాతిరేకము ని న్నదిమిపెట్టి కోపంబును దిగ్బ్రుంగఁజేసి రోషంబును జంపుకొన హెచ్చ

రించుచున్నను నీ ద్రోహులు పైకుటికి మద్బాహుబలంబును వారిపై జూపుదనుక నా యాగ్రహానలము చల్లారదు. నాకీ లోకంబునంగల రాజులన్నం దృఢప్రాయులు. ఇందున్నవా రెవ్వరైన నాతోడ వచ్చిన రండు. నేనిందు ఊణముండజాల.

అట్లు హలాయుధుఁడు రాద్రాకారుండై యందటి యెడ నిర్లక్ష్యభావంబుఁ జూపి తా నెక్కడో యుద్ధసన్నద్ధుడై యేగ దిగ్గున లేచి చనునడఁ జక్రపాణి యాతని కేల్వట్టి యిట్టనియె.

“సోదరా! మత్స్కృతకాలహరణంబునకు నైరింపుము. అర్జునుండన నెంతవాఁడు? వినుము.

నే! గీ॥ నా సహాయంబు లేకున్న నరుడు నరుడు

నా సహాయంబు గలిగిన నరుడు హరుఁడు

ఇత్తైఱంగెల్ల భీష్మాకు లెఱిగి యెఱిగి

యేలచేసిరి యిప్పుని బేలగుచు!

సహదేవుఁడు—అబ్బాహో! గ్రువదునిఁ బట్టిదెచ్చి ద్రోణున కర్పించినవాఁడును, మత్స్యయంత్రమును దెగ వేసినవాఁడును, పాంచాలికి మహీశతులఁ గెల్చినవాఁడును మాయుండ నూతి నీసహాయంబుగొనను కాఁబోలు. గాంధీవ, దేవదత్తాదు లాతనికిజాలు. పెరవారల సహాయం బాతఁ డపేక్షింపఁడు. ఆ జగదేక వీరుండును, అసహాయశూరుం డగు పార్థునితో నాఖండలావులు దురంబున నెదుర్కొననోపకు. ఇట్టివీరునకుఁ దోడ్పడచున్న మహావీరుల ప్రభావంబు లాలకింపుము. పితృ వాక్య కరిపాలనార్థ మేకపత్ని నేని స్వీకరింపనొల్లకయావ

జీవము బ్రహ్మచర్యవ్రతమునఁ జరించుచున్న నిష్ఠాగరిష్ఠుఁ
డగు భీష్ముడు. అతనికి దాసోహమ్యునినివారు భూవలయంబున
లేరు. బాహుబలంబున దిగ్విజయయాత్రనొనర్చిన
యా యాపగానందనుని నదినింప మీలో నెవ్వరికగు? అత్రు
గురుండును, అతిరథశ్రేష్ఠుండును మేరునగధీరుండును, నగు
ద్రోణాచార్యుఁ డస్త్రాబులఁ బ్రయోగింప నిర్వఁగలవారే?
మందునకైనఁ గానరాచే? కృపుఁడు పేరునకుఁ గృపుఁడుగాని
రణరంగమున నాతఁ డమిత నిష్క్రపుఁడు నుమీ! తులలేని
వ్రతావముగల్గి యమోఘాస్త్రాబులు కైవసమై ప్రకాశించు
చున్నాడు. అతనిమోలఁబడిన వానినిఁ దప్పింప నావిధికైన
దుర్లభము. మురారీ! యాతని డీకొనఁగల్గిన యాశనిం జే
ర్కొనుము. నిర్బిదప్రభావంబునఁ గోదండంబెక్కించి రణక్షీడ
మొనర్చు నశ్వత్థామఁ జూచిన వీరి వాచాప్రౌఢి చల్లఁబడకున్న?
గదాదండముఁ జేబూని మత్తమాలంగమువోలె విజృంభించి
మా భీమసేనుండు మూకలఁ జెండాడుతటి వీరెల్ల రేమగు
దురో? చేతులు త్రుప్పు పట్టియున్నవి. కనిలేదుగదా యని
పెనురగం గుండుచున్న నాయుపుత్రునకుఁ బని గల్పించి
యాతని వందనంబులకుఁ బాత్రుఁడవుగా నున్నావుగా! కృష్ణా!
ఈతఁడే దోడుగ నుయోధనుండను మత్తకరియు నీవాహినుల
గబళింప సిద్ధముగనున్నది. జలధిగభీరుండగు నర్కపుత్రుని
సమీపించుటయు దుస్సాధ్యము. తీవ్రశరజాలములచే రూపు
మాపివేయు. ఇక నాభీమాత్మజుండగు ఘటోత్కచునిమాయ
తెలుంగరానిది. అశేష విశేషంబులారసిన బుద్ధిమంతుఁడగు

శస్త్రాస్త్రకళాశాశ్శల్యుండగు శల్యుం డజేయుడు. అహవ
ఘనులగు ద్రుపదాదులును, భుజబలాధికులగు విరాటాదులు,
దండిమగలగు సోమదత్తాదులు పెక్కురు గలరు.

ఇట్లు మూనైన్యసముద్ర ముప్పొంగివచ్చుచున్నది. విజ
యుని ప్రతిజ్ఞ నెరవేర్పఁబూని ముదంబున నెల్లరు మైమఱచి
ఁజలరేగుచున్నారు.

సీ! కపితేతనంబు భీకరతఁ దోవకమున్న

తొడలి గాండీవ మెక్కిడకమున్న

పటుతర శరపరంపరలు పర్వకమున్న

బాంధవుల్ ధరణిపైఁ బడకమున్న

రక్తవాహినులు ఘోరముగఁ బాటకమున్న

సకల బలంబులుఁ జావకమున్న

యాదవు లుగ్రబాణాగ్నిఁ గ్రాఁగకమున్న

ధృతి వాహినీశులు తెగకమున్న

దేవదత్తరవంబు వీతేకమున్న

తెల్లగుఱ్ఱపుఁ గొదమల తేరురాక

మున్న విజయుండు గాచిన యన్న కేంద్రుఁ

గావు లెక్కిన బుద్ధులుగావు కృష్ణ!

మాబలంబునకును మీబలంబునకును పర్వతంబున
కును బరమాణవునకును గలయంతి వారయున్నది. ఎఱిగి
యెఱింగి యావనుధేశుం ఁపుచలంబేల? ముమ్మాటికి నయ్యది
నూనుటోవృ-

అట్లు పల్కిన సహదేవు పల్కులు ముల్కుల చందంబునఁ గర్ణరంధ్రంబుల సోకినఁ గృష్ణుండు తోకఁద్రొక్కిన భుజగేంద్రుని రీతియు సటలు గుడిచి పెట్టికొని కొదమసింగంబు మాడ్కియు గోషించి యిట్లనియె.

క॥ వినవోయి మున్నొక చతు

ర్థునఁ జంపెదనంటి నిపుడు ధర్మతనయు నె

క్కిని డించి సంగరస్థల

మున నందఱఁ త్రుంతుఁ జక్రమునఁ జిత్రగతి॥

దీనిన్విని సహదేవుండు మారాడక పోయినచ్చెదనని యందఱకు నెఱింగించి కొలుపుకూటంబువెడలివచ్చి రథారోహణంబు గావించి రయంబునఁ గరినగరంబున కరుదెంచి ధృతరాష్ట్రకొల్వుకూటంబునఁ జేరి జరిగిన కథాంశంబులెల్లయు సక్రమంబుగఁదెలిపె.

ఆపల్కులాలకించి దుష్టచతుష్టయంబు వీరంబులఁ బల్కుచుఁ గడలిపోవుదము లెండని మహాబ్రహ్మసంబాసర్ప భీష్ముండు వారలనదల్చి మీరలిక్కార్యంబు తెఱాగెఱుంగ; రాత్రపడకనిలుపుడని వైదిత్రవీర్యునుద్దేశించి యిట్లనియె.

“ధర్మనందనుండును రారాజును చతుర్ధనసంరక్షణార్థంబు రాజవరుల బంధుల మిత్రుల నిండుఁగూర్చిరి. ఇయ్యది యష్టాదశాక్షౌహిణీసంఖ్యయయ్యె. కృష్ణునితోడి కయ్యంబొనర్పఁ దగిన యోధుఁడగునుండుడక్క మరొకండు గానరాదు. కావున వాహినీపతిత్వంబున కీక్షణంబె యాతనిఁ బట్టభద్రు నొనర్పుట చాలమేలు”

అర్జునుడు — దేవవ్రతా! తమరిట్లను టావ్వునే? యో
 ఛాక్రేసరులగు మీరును, కృపుడును, ధనుర్గురుడును, రాజీ
 వాప్తసూనుండును, రారాజును, సశ్వత్థానుయు, భీముండును
 మున్నగు వారెందఱోయుండ నాకభిషేకవైభవంబేటిమాట?
 త్రిలోకవిఖ్యాత కీర్తినాంధ్రులగు మీరలొక్కరే యీపదవికి
 దగినవారు. నా నేర్పుకొలంది నేనును రిపులతోడంబోరెద.

భీష్ముండు — పారా! వీరలన్లెల్లంగాదనుట గాదుగాని
 కృష్ణునితోడి వైరంబు మిగిలినవైరలతోటిపాటిదిగాదు. కావున
 జతుర్ధనుని గావను, సంబుజోదరు నెదిరింపను నీవేసమర్థు
 డవు. నీపిఱుదన యుధిష్ఠిరదుర్యోధనరుశ్మాసన శకుని వైఃధవ
 ద్రుపద విరాట ఘటోత్కచులును నువ్వకేతుండును సుదక్షిణ
 పాండ్య భగదత్తులును గేకయులేవురును నీలుండును గుక్మియు
 శల్యుండును విందానువిందలును గూడఁ బడునెనమండ్రు న
 డైహిణీపతులయ్యెదరు. వీరలునేనును కురు కృపాశ్వత్థామ
 కర్ణ బాహ్లిక సోమదత్త భూశ్రీపులుం దక్షిణ యోధవీరు
 లును సంగరంబున నీచెప్పిన రీతిని దిగిగదము.

అర్జునుడు — తమ యాజ్ఞనుశిరసావహించెదను. నాకు
 సారథియుం జక్రరక్షకులును మహాయోధులు గావలయును.

భీష్ముడు వల్లభుని యమనుతు నక్షోహణీ కతిత్వంబు
 నకు నుడంబటచి శల్యుసారథ్యంబునకు నియ్యకొనిపె. ఉత్త
 మాజుండును యుధామన్యుండును జక్రరక్షకులుగ నేర్పరుపఁ
 బడిరి. అంత నుత్తమంబైన యభిజన్ముహూర్తమువ బాహ్నువీ

నీరములచేత నభిషిక్తు నునర్చి సకలాక్షాహిణి పతిత్వంబునకుఁ బట్టంబుగట్టిరి.

చతుర్థనుని నిబ్బరము.

“అపాయంబును బాపుకొన నొక యపాయంబును నన్ని పార్థుం జేరఁబోవునడ వ్రేటువడియున్న ప్రాణివగుటచే నీశ్రయత్న మేమగునో యని యనుమానము. ఆ శరణాగత రక్షణ విరుదాంకితుం డభయ మొసంగిన పిమ్మట నజాత శత్రుం డేమడ్లంకి నేని బల్కు నేమోయని దిగులు. ఈ దిగు లుననే రాచబింకంబును బోనాడి యతివినయంబుగ నాతని దర్శింప నేగినపు డెపుడాతని చూపులు పైఁబడునా యని వేది యుండి, యశుగళమున్న నాయంరటనేనే ఫలానివాడని పేర్కొనుచు నడుగునకు మడుగులాత్తితి. ధర్మనందనా! ధర్మంబు ఏడవలదని బ్రతిమాలుకొంటి. ఈతఁడు ప్రసన్నుడైన పిమ్మట వాయుపుత్రుండేమనునో యను భయము. అతఁడు కూడఁ గృష్ణునిదే పొరపాటను దనుకఁ బ్రాణములు కొట్టుకొనుచునే యుండెను. అందఱును నన్ను రక్షింప నంగీకరించిరిగా యని వారికిఁ బంచసహస్ర వందనంబులర్పించి సంతసింపనుండఁ గౌరవసభఁ జేరబోవఁ బ్రయాణమనిరి. వెంటనే నామనంబున వారేమైన నంతిరాయంబులఁ గల్పించి నన్నిడుపుడని పంచసాంధవులకు బోధింతునేమోయని మనంబున విషాదమీర్పడియె. అందు నాకనుకూలంబుగ వ్యవహారంబులు చక్కంబడుచున్న సమయంబున కక్రూరుఁడు ప్రవేశించునఁగానే యారాట మధికమయ్యె. అయ్యో దైవమా! నీర

ల్లనునుఁ గలిసి కృష్ణునకు నన్నప్పగింతురాయను భయమేర్ప
 డియె. వారెల్లరానాఁ డక్రూరుని వలనఁ గృష్ణునకంపు విషయ
 పూర్వకసందేశంబునుబట్టి నట్టేటఁ బుట్టిమఁచెదరాయని సం
 దేశము పొడమి. అప్పటికిని నవకాశముతటస్థించినపుడెల్ల
 నామసంబునఁగల భీతియు నాతురతయు విశదమగునటు “ఆర్యు
 లారా! ఆనారాయణుడాగ్రహవేశమున మీపైదండు విడియ
 దారుణసంగ్రామంబున మీయినన్నెట్లు రక్షించెదరో నీటముం
 చినను బాలముంచినను భారము మీయడియే” యనుచుంటి.
 “మేముజీవించి యున్నంత కాలము నీవుభయపడనక్కరలేదు.
 నిర్భయచేతన్కుండవైవర్తింపు” మనివారుబడులాడునడఁ జం
 కలుకొట్టుకొనుచు హర్షింపుచుంటి. కానికృష్ణుని గూర్చి
 భీష్ముడాడు పల్కులు నాకధైర్యముగల్గించుచుండఁ నహ
 దేవుడు రాయబారిగ నేగి వచ్చినపిదపవారని రాయబారపు
 విశేషములు తేటపడునడ నేను కొనయాపిరితోఁగొట్టు
 కొనుచుంటిని. రణరంగమున ధర్మజుండక్కనెల్లఁగ సమిమసం
 గెదనన్న నదిరిపడి నీకర్మమునీది పోపొమ్మని నాకుద్వాస
 మొసఁగియొక్కడవా రక్కడ సర్దుకొందురేమోయని తహ
 తహపడితిని. తుదకు నాప్రయాసమంతయు వ్యర్థమయ్యె.
 ఎందఱిపాదములం బట్టినను జీవంబులాదక్కవయ్యె. నిజ
 కాంధవాళిని నాలుబిడ్డలను బయలుజేరి వచ్చునాడు నీక్షిం
 చువచ్చుటయే కడసారిచూపులయ్యె. ఎంతక్రిందమీఁదఁబడి
 నను నునురులుదక్కకపోయెగా. పైపెచ్చిందఱునాతైయును
 రులు గోలుపోవనున్నారు. దినమునకెందఱు ననుబోలిన

నిష్ప్రయోజక శిఖామణులు గిట్టుటలేదు? వారలం దలచు వారెవరు? నేనట్లుగాక చిరస్మరణీయుండనైయుండు పాపాధముండు చతుర్ధన నామాంకుడ. నామూలమునఁ గాండవ కొరవ యాదవబలంబున యోధానుయోధులును రాజాధిరాజులును మడిసిరిను ఖ్యాతినంపాదించుకొంటి. వీరల దుహితలులోనగు నాడుబలగము నాకు నిత్యమంగ శపాతకు లొసంగుచును” కనుచుఁజతుర్ధనుఁడాత్మలో వా పోవుచుఁ తన విడిదియందుండు నెడ నాతనికి భేరివంబువిన నయ్యె. అదెఁశ్యది యని విచారింపనర్హ నానుమతంబున దుర్యోధనుండు సకలసైన్యమువారలఁ గురుక్షేత్రంబునకు నడుపుడని భేరిమోగించుచున్నాడని తెలిసికొనియె.

మఱుసటినాటి ప్రభాతంబున సకలసైన్యాధిపతులును నుచితరీతి నలంకృతులై పరమసంతోషంబున నన్నద్భుతై యుండిరి. నిజయుండంతిపురంబునకుంజని గాంధారీ ధృతరాష్ట్రులకును విదురసంజయులకును నేతద్వైతాంతము విన్నవించి ముదలఁ గొని వెడలి భూసురాశీర్వాదంబులును మంగ శపాతక గీతారవంబులును దుములంబులై రోదసిసిండ్ దివ్య రథారూఢుండై యుదయాదిపైఁ బాడకట్టు చండభానుండు సుఖోలే భీష్మద్రోణ కృపాశ్వత్థామ కర్ణగాంధారరాజ రాధేమాదులుం జతుర్ధనుండును యుధిష్ఠిరాది సోదరులును దమతమ చందంబుమెఱయ సామజసైంధవస్యోదనారూఢులై తోడరా నిజరాజధానియగు హస్తినపురినిగ్గమించిరి. ఆత్మతీ విడుగులుకడుట నెత్తురువానగురియుట మున్నగు నశుభంబు

లంగాంచి యెల్లరయాత్మలు భయంబునొందె. శాంతనవాను మరెంబున నగ్గాండీవి మహాత్పాత్రంబులకు శాంతివిధానంబుఁ గావించి ముందునకు నడిచె. విజయదుండభి కాహళిజేసి శింఖ నిఘదంబులు చిక్కులునిండ నేనలు కురుక్షేత్రంబున కరుదెంచి. అద్దునూడాత్మస్కంధావారంబునకురక్షగఁ దూర్పున ధృష్టకేతుని, నాగ్నేయంబున విందాను విందులను, దక్షిణభాగంబుననుదక్షిణుని, నైరృతి ప్రదేశంబున నీలుని, బళ్ళిచుస్థలంబునఁ గేకయులను వాయువ్యంబున సంగాధీశ్వరుని, వారిమధ్యంబునఁ బాంచాలరాజమత్స్యవల్లభులను నియమించె. సుయోధను నియోగంబున నేవకులును సకల పదార్థంబుల వలయు వారలకు నుసంగుచుండిరి. ఎల్లజనంబులును సంతోష భరితాత్మ్యులైయుండిరి.

అట నయ్యదువిభుఁ డాత్మానుచకులచేఁ బాండుపుత్రులు శమంతపంచకంబుననుంట యెఱిగి నవ్వె. పిదపఁ గొలుపుకూటంబునకుఁజని బలభద్రదాదల రావించి వైరులు కురుక్షేత్రంబున కేతెంచిన విధానంబునంతయు వినిపించి మనమచ్చటికిఁ బోవలయు; వారలకు నమానులైన మనయోధుల నేర్పఱచెదనని హలాయుధున కిట్లనియె.

“భీష్మునకు నీవు, అశ్వత్థామకు నైనేయుడు, వృకధ్వజుడుద్రోణునకు, చేకానుడు బాహ్లిక తనుజాతునకు, ననిరుద్ధుండు కృపునకు, నుద్ధవుండు మత్స్యేంద్రునకు దీప్తిమంతుండు రాజరాజునకు సాంబుండు, సూర్యునివయునకు, బుష్కరుండు పాండ్యభూపాలునకు, గాంధీనీసుతుండు ద్రుపదునకు, సునంద

నుండు నుదక్షిణునకు, గృతపర్వ శిల్పునకు, శుకుండు సైంధవనకు, అర్జునునకు నేనునుఁ జాలి నిలుచువారము. తక్కిన వారి నట నిర్ణయించుకొనవచ్చును. చారుధేష్ఠా! ప్రయాణభేరి వేయింపుము."

అంతఁ గొలుపుసాలించి కృష్ణుఁ డంతిపురంబునకుఁ జనియె.

అయ్యవసరంబున యదువృష్టిభోజాంధకాదులు యుద్ధ సన్నద్ధులైరి. కృష్ణుండును సముదిత శృంగారంబంగీకరించి యంతఃపురంబు వెడలె. సకల సాధనయుతంబై గరుడకేతన ముతోఁ బ్రతాపించుచున్న తేరునకుఁ బ్రదక్షిణము గావించి మహానేపథల దీవనలంగొని కృష్ణుడు రథారోహణంబుఁ జేసె. బలభద్ర సాత్యకే ప్రథృతి భ్రాతృప్రచారంబును బ్రహ్మన్ను సాంబసారుణ చారుధేష్ఠాది కుమార సంఘంబునుగూడి తమ తమ బలంబులుకొల్ప నిజకేతనచ్చత్రచామర శంఖ శిరస్త్రాణ తనుత్రాణ, ధనుర్బాణాది నానావిధచిహ్న చిహ్నితంబులుగు రథంబులెక్కి వెంబడిందిరి.

ఇవ్విధంబున నశేషబలసమేతుడై కదలి రాజమార్గంబున నల్లనల్లనఁ జనుచున్న కంసవైరిపైఁ జారపుణ్యపురంధ్రులు కనకమయసాధాగ్రంబులనుండి జయజయధ్వను లొనర్చుచుఁ బుష్పంబులంజల్లిరి మేటికయ్యంబులం గెల్చిన వారి కొరవపాండవేయుల గెల్చుటకుఁ దానేగవలయునా? ఎవ్వరినైన నిందుఁగోని వారినుక్కరినంపినఁ జాలదాయని కొండఱును చుండిరి. అట్లుకాదు. వారలలోను నదీనందనుఁడు, ద్రోణాచార్యుఁడు, అర్జునుఁడు, కృష్ణుఁడు, బలభద్రుఁడు, సాత్యకే, ప్రథృతి, భ్రాతృప్రచారంబులు, మహానేపథుఁడు, దీవనంబులు, కుమారసంఘంబులు, శంఖ, శిరస్త్రాణ, తనుత్రాణ, ధనుర్బాణ, నానావిధచిహ్న చిహ్నితంబులు, గరుడకేతనంబులు, సముదిత శృంగారంబులు, అయ్యవసరంబున యదువృష్టిభోజాంధకాదులు యుద్ధ సన్నద్ధులైరి.

య్యడు, కర్ణుడు, అశ్వత్థాను, భీముడు మున్నగు బలాధికు లధికులుగలరని మఱికొందఱనుకొనుచుండిరి.

అవ్వధంబునగృష్టుండు బంధు భ్రాతృపుత్ర మిత్రాది జనంబులు పరివేష్టించి కొలువ శమంతపంచకంబునకుంజను దెంచెయంతకమున్న పన్నిన నిజశిబిరంబునం బ్రవేశించెను.

ఇక్కడఁ బాండవస్కంధావారంబున నొక్కరమ్య ప్రదేశంబునఁ గరదీపికాసహస్రంబులు వెలుంగ బాష్టికాది కురువృద్ధులును, ద్రుపదాదిబంధువులును, ద్రోణాది మాన్యు లును గర్వాదిక్రభువులును, ధర్మజనుయోధనాది పౌత్రులును బరివేష్టించఁగాంచనవీరంబున గాంగేయుం డాసీనుండై యుండ నాతనితో నర్జునుండిట్లనియె.

“తాతా! కృష్ణుడు నిజబాంధవాభితో ననైనయ్యండై యల్లదే విడిసియున్నాఁడు. మననైనయ్యంబు పోయిపైబడ ననుజ్ఞ నిమ్మునుచున్నారు”

భీష్ముడు—సరియే. జననాథులను యుద్ధసన్నద్ధులఁ గండనుమా.

అర్జునుడు—పార్థివోత్తములారా! చతుర్ధసభారమ బునిఁ బ్రోచుటకు నేడుహరితోకయ్య మారంభింపనున్నాము. ప్రాణంబులు తృణప్రాయంబులుగ నిశ్చయించి యుద్రేకపూరి తులై పోరగల సామర్థ్యముగలవారు ముందుకు రండు. నిజ బలంబును గూర్చిసందేహించు వారువెనుకకు మరలుడు.

అర్జునుని పల్కులాలకించి యందున్నవారెల్ల రేకకంఠ మున నిట్లనిరి.

క॥ “సురనాథతనయ సంగర

ధరణిని బ్రాణంబు లొనఁగెదముకా చింత

మరణేరణే యనెడు పలు

కెఱుంగ మే నీకేల మమ్ము నిట్లాడంగన్”

అట్లేనిఁ గయ్యంబునకుఁ జయ్యన సంసిద్ధులై రండని వారల నర్జునుం డనిపె.

మఱుదినంబున సూర్యోదయ కాలంబునకు విజయుం డత్యుగ్రమూర్తియై వెలువడఁ జతురంగబలములు రణరంగంబు నకు నడువందొడంగె. భీష్మాదులును ధార్తరాష్ట్రీశరంబును శేకయ మహిపాలురును నానాదేశాధీశ్వరులును దమతమ చతురంగబలంబులు గొలువ సంగరోచితాలాపంబు లాడుచు నాతని వెంబడించు చుండిరి. అంత నద్దేవేంద్ర సందనుం డందఱం గలయంజూచి భీష్మపాలిశేగి మానుషవ్యూహంబు పన్నెదననితెల్పి యనుజ్ఞపడసి వివిధ శస్త్రాస్త్ర ప్రవీణులైన వీరబలంబు సుక్కుమ్మడిగఁ జేర్చి వారికిం బ్రాపుగ వాయు వేగులైన గుఱ్ఱపుదళములఁ గుదుఱువఱచి వానికిం గాపుగా రణఘోరులచే మీరు తేఱులునిచి వానికిం దోడుగా గజాయా ధులనుండ నియోగించి మానుషవ్యూహ మునరించె. దీనికి ముందట గాంగేయ రాధేయులును దానును వాసుభాగంబున గురుకృపాశ్వత్థామలును దక్షిణపార్శ్వంబున భీమధృష్టద్యుమ్ను ఘటోత్కచులును నడుమ యుధిష్ఠిర, నకుల, సహదేవ, దుర్యోధన, దుశ్శాసనాదులును జతుర్థనుండును వెనుక బాహ్లిక సోమదత్త భూరిశ్రవులును నెడనెడం దక్కిన వారలు తమ

తమ తనుత్రాణ శిరస్త్రాణ చాపబాణ తూణంబులు ధరియించి హస్త్యశ్వరథారూఢులై వీరాలాపంబులు నిగుడ పడమర మొగంబై యుండిరి.

అటఁ గాంతేయు లాయోధనంబున కేతెంచు విధంబెఱింగి బలరాముండు పొంగి బలంబులు వెలువడ నాజ్ఞయొసంగె. గరుడకేతనంబు గగనంబున వెలుఁగఁజేయుచున్న యరదంబును హరి యధిష్ఠించి పాంచజన్యంబొత్తె. సీరముసలంబులంజేఱుని భీకరాకారుండగు బలభద్రుండు ప్రళయకాలరుద్రుండో యనం బ్రవేశించె. శత్రుసాంగత్యమున నివరోధికఁ గాలుండోయననుక్కు సాత్యకి యుద్ధభూమింజేరి. మత్స్యకేతనముతో యోధావళులువెంటరాఁబ్రద్యుమ్నుండరుదెంచె. వారి పిరుంద ననిరుద్ధవృత్తి ననిరుద్ధుండును, మహాజ్వలాకృతితోఁ జారుధేష్టుండును అంబులోచన ప్రతిముండును నాహవకేళీధురంధరుండును నగు సాంబుండును మున్నగువారు రణరంగంబునకుఁజేరిరి. భానుజేవుండును సారణుండును శతీదేవుండును వరూధియుఁ జిత్రబర్హియు నాదిగాఁగలయోధులు దమ తమ సేనాసమేతులై సింహనాదంబులు సేయుచు శంఖంబుల బూరించుచుఁ గృష్ణునింగూడి చనిరి. వీరభటులంగలిగి యెడలేక ఘోషించు విజయభేరీ మృదంగకాహళాదుల యారవంబుల నమరి యిటువది యక్షౌహిణుల సైన్య సముద్రం బర్జునదీప్తివంబు ముంపుటకోయన బయలుపెడలె. అంత నాహరి పాండవేయుల మానుషవ్యూహమును గాంచి వైరులు దిగ్భ్రమ నొందమాహాచలవ్యూహంబునుదా నేర్పటచె. అట్టి మొగ్గరంబు

నకు మున్నున్నదానును, బలభద్రుండును, సాత్వకియు వాన
భాగంబునఁ బ్రద్యుమ్నానిరుద్ధ కృతవర్మలును దక్షిణసార్వ
బున గదసాంబ చారుధేష్టులును మధ్యప్రదేశంబున బంధుని
త్రామాత్య సహితుండై యుగ్రసేనుండును బళ్ళాచ్ఛాగంబున
నుద్ధవాక్రూర చేకితానసారణాదులును నడనడ బృహద్భాను
భానుదేవాది కుమారులు మెఱయుచుండిరి.

వీరల యుద్ధంబుఁ దిలకింపఁ గుతూహలులై పురంజ
రాది బృందారకులు విమానారూఢులై యంతరిక్షంబున
నిలిచిరి.

మోహరంబులు రెండు సన్నాహంబునఁ దారసిల్లినఁగ్న
ష్టుండుపాంచజన్యంబొత్తై. పాండవేయుల సైన్యంబు బిత్తరవోయె.
సకల యాదవసేనయు నుత్సాహంబుతో సింహనాదంబొనర్చె.
ఆరీతిహారిసేనానీకము నడతేజింజాచి కోపోద్రేకంబుననుభద్రా
కాంతుఁడు దేవదత్తంబొత్తై. గురుఁడు, కృపుఁడు, ద్రాణిధర్మ
పుత్రాదు లద్భుతంబుగా శంఖంబులమ్రోయించిరి. ఆసమయం
బున దుశ్శాసనుండు వాసవింశేరవచ్చి సెలవుఁగొని సేనాసమి
తిని రయంబున రణంబునకుం బురికొల్పె. వారునునుల్లాసంబున
యాదవసేనందాకిన నుభయ సైన్యంబులును బోతరించిన యా
బోతులరీతిగను గంధసింధురంబుల చందంబునను గొదమసిం
గంబుల తెఱంగునను దలంపడిపోరిరి. కయ్యంబు కడుభయంక
రంబైయుండె. తననుదాకిన దుశ్శాసనుని సాంబుఁడు విశిఖంబు
లనుంది వికర్ణునివైఁగవిసి సారధింజంపె. తెప్పరిల్లిన దున్నసే
నుఁడు రయంబునఁ దీవశరజాలంబు ముగుడసాంబునిఁ శేరి

దుశ్శాసను నైక నిశితబాణంబున నువ్వనేసె. సాంబుని తమ్ముండగు సారణుడు వికర్ణుండాకి సారథిగూల్చిన వాడును రోషపూరితమాననముడై సాంబుని నైకకూరబాణంబుననొంచి హయంబులఁగూల్చి కేరినంబునురాలె. నురనదీనూనుండు హరిపూర్వజన్ముని, సాత్యకిని భీముడును, ద్రోణుండు కృతవర్మను, గర్జుడనిరుద్ధుండాకిరి. అనిరుద్ధుండు బకధ్వంసిచాపంబు ఖండించె. బలరాముండు భీముని రథాంగంబులఁగూల్చె. సాత్యకియాతని కేరినంబునుఁ గూల్చె. అప్పుడు భీముండు రాద్రమూర్తియై ఘండభాస్కరునికంటె మండిపడుచుకందినముఖంబుబరుల నడలుగొల్పు భీకరంబుగ గదాదండబును గిరిగిరంద్రిప్రచుఁ బటుతరవేగంబుననేగి హలాయుధుని తేరునుగ్గొనరించె. సీరియుఁ బాదచారియై మరుత్తనయు సంహారంబొనర్పఁ గ్రోధావష్టంభమునఁ బటుదేరుట మహావీరుండగు సవ్యసాచికనుంగొని రోషావేశంబున ధృష్టద్యుమ్నాదులు తోడరానావ్రజేశంబునకు వేగవచ్చె. అంతమున్న భీష్మాదులు విశ్వంబెల్ల వడంక నార్పుచునందుఁ జేరికరణాలంబుగుప్పించుచుండిరి. ఆకాశసంచారులు విభ్రాంతినొంద శుంభత్పించఱన్యారవంబొనర్చుచు దైత్యధ్వంసి యందుజేరి యొక్కనిమిసమున భీష్మాదులనొప్పించి యొకయొక్కహిణిబలంబును బిలుకుమార్చె. అయ్యవసరంబున నర్జునుండు గర్జారవ కాలమేఘంబు చందంబున సింహనాదంబుఁ జేసి దేవదత్తంబుపూరించి కర్ణగాంధారేయులఁ గయ్యంబు నకుఁ బురికొల్పె. హలాయుధుండు నుయోధను తమ్ములగు భీమపాపాని భీమునిఁ బీనుంగులంజేసిన రాచాజ్ఞునికేరి యా

శోకవార్తవినిపించ నురరాజతనూభవుండు రాజులును గజనికా
యంబులును తోడరా హాలాయుధుండాఁ. ఆతండును జంకక
హలంబుచేర ధావళినుగ్గుచేయుచు రాజులను
వాజులను జక్కాడుచుండెను. ప్రద్యుమ్నానిద
ద్ధాదులు నాగలికేలం ద్రిప్పుచు సేనామధ్యం
బునఁ బాదచారియై భీమాద్వునులపైఁ బర్వలిడుచున్న బలభ
ద్రుం గనుఁగొని వాయువేగంబున నాతనికిఁ బాసటగఁ
జేరిరి. ఆజగదేకవీరుండగు ఫల్గునుం డందఱికిన్నియాపులై గన్ప
ట్టుచు నెక్కపెట్టున శరావళిఁగొప్పించి వదునాద్వరం దును
మాడె. అత్తరిఁగొప్పఁదార్పుచు వెన నందుఁజేరివైరుల హస్తఁ
బులఁగల విండ్ల మహాశుగంబులచే సంహరించి వేరొక్కశరఁ
బునెత్తుటకును తలలెత్తుటకును అవకాశము కలుగకుండునట్లు
బాణసముదాయంబుచేఁ గప్పివైచె. వీరలట్లుండ వీరుల వాఁ
లంద్రుండె. రథంబుల నుగ్గునుగ్గుసేసె. సారథుల నేలపైఁబడ
ద్రోసె. అది గన్గొని యద్దునుండు తోడోడ నేతెంచి కృష్ణ
నిందాఁ. అప్పుడక్కిరీటియు తొరియు మించిన మచ్చరంబుఁ
నొకరికొకరు దీసిపోక దేహంబుల వాడిశిలీముఖంబులఁ
నొవ్వంజేసి కొనుచు చాడుణంబుగఁజోరిరి. అట్లు వారిరుఱ్ఱ
రును ఘనంబగు మచ్చరంబున రామరావణులట్లు హుంక
రంబులు మెఱయఁజోరుచుండ మిగిలిన యిరుపార్శ్వముఁ
లోని వీరులును నాయకులట్లే యార్పుచు భీకరనమరం బొ
ర్పుచుండిరి. ఉగ్రవీరుండు కురువృద్ధు గు బాస్తికునిపై కత్తి
డరింప నది యాతని వక్షస్థలంబునఁదాఁ. నెత్తురుగక్కుఁ

గతండు నేలంగూలె. అదిగని యాతని కుమారుండైనసోమ
త్తుఁ డుగ్రమూర్తియై యుగ్రనేను తీవ్రవనంజేరి యాతని తల
తీశె. అంత నచ్చేకితానుఁడు నూలుతూపుల సోమదత్తుపైఁ
రికింప నాతండు మది నెగచకఁ బిడుగువంటియొక మూర్గణంబున
వీరుంగూలనేసె. మత్స్యనాయకుండగు విరటుండుధవునిచేఁ
నుంపఁబడియె. దీనఁ బాంచాలపతి కృష్ణుండై సింహనాదం
బునర్చి శత్రుపరంపరలుధవునిపైఁబడి తుదకు శక్తినివదలె.
దానితాకుడున కుధవుండు ధరణిం జలికిలంబడి యుసురు
ంబాసె. అంత నక్రూరుం డడలుచు నాతని ఘోటకంబులం
బాల్చి, సారథిందునిమి ఛత్రచాపంబులఁ బుడమిఁబడవైచి
కుర్ధచంద్రబాణంబున నప్పాంచాలపతి మూర్ధంబుఁద్రుంచి
ంహనాదంబునరె. ఆరవంబువిని శిఖిండి మహారోషముతో
ండతర గమనంబున నేతెంచి పటు విశిఖంబులం గప్పి
నాతని ఖండించె.

ప్రాద్దుగ్రుంకుటచే నిరుపార్శ్వంబుల వారును బోరు
గలించి నిజస్కంధా వారంబులకుఁ జని మజ్జన భోజనాదులు
లిపి నుఖులైయుండిరి. హతులైన వారిందలంచుకొని దుఃఖం
ంచు వైరంబు హెచ్చ నెప్పుడెప్పుడు సూర్యోదయంబగునా
నిని రణకుతూహల చిత్తులైయుండిరి.

అట్లు సమరంబు పదియాఱు దినములుబరిగె. పాండవ
సైన్యంబున భీష్ముద్రోణ కృపాశ్వత్థామ కర్ణభూరిశ్రేవులును,
విధిష్ఠిర భీమార్జున నకుల సహదేవ దుర్యోధన దుశ్శాసను
గను, శిఖిండి ధృష్టద్యుమ్నులును, శల్యుండును, నుత్తరమా

జండును, యుధామన్యుండును, ఘటోత్కచ
 సైంధవ విందానువిందులును, నీలనుదక్షిణ సాంధ్య యవనకేక
 యులును, జతుర్ధనుండును, జతురత్నోహిణీ బలంబులుండక్కఁ
 దక్కిన బలంబులతోడ బాహ్లికాదులు మడిసిరి. యాదవ
 బలంబున రామకృష్ణ సాత్యకి గదులును, బ్రహ్మన్న సాంబసా
 రణ చారుధేష్ఠ బృహదాచు భానుజేవదీప్తిమదరుణాది
 కృష్ణకుమార వర్గంబును, ననిరుద్ధ చకితాన కృతవర్మలును,
 నత్నోహిణీ ద్వయంబునుదక్కఁ దక్కిన సైన్యంబులతోడం
 గూడ నుద్ధవానులు మడిసిరి.

పదునెనిమిదవనాఁడు ప్రభాతసమయంబునఁ బార్థుఁడు
 మేల్కొంచి కాలోచితంబులం దీర్చుకొని గురుకృపాశ్వత్థామ
 యుధిష్ఠిర దుర్యోధన కర్ణాది యోధ వీర సమేతుండైయున్న
 గంగానందనునిం గాంచి యతని యనుమతి నుచితాసనంబునఁ
 గూర్చుండి యిట్లనియె.

క॥ అనఘా నేడివ్విధమున

మొనదీర్చఁగవలయు నందు మురవైరికిఁ గుం

డిన పతి దగులుపడక యుం

డ నుపాయము తలచి చెప్పఁడా వెరవడరన్॥

భీష్ముఁడు—అర్జునా! శకటాకృతిగా పూహముంబన్ని
 చతుర్ధను నందు చాతము.

అట్లనుజ్ఞఁ గొని వెడలి సకలసైన్యంబులఁ గట్టాయి
 తంబైన రథారోహణంబు గావించి కపిశేతనంబు మెఱయె

విజయభేరి మృదంగ శంఖకావాళాది వాద్యంబులు మెఱయ
యుద్ధభూమికిం బోయిరంత.

అర్జునుడు శకటాకారంబుగ మోహరంబువన్ని దాని
లోనంతరవ్యూహంబుగాఁ పద్మవ్యూహంబు సమకట్టి దాని
మధ్యప్రదేశంబున నూచీవ్యూహంబు నిర్మించి యద్దానిమూల
స్థానంబునఁ జతుర్థనుంచె. ముఖద్వారంబునఁ గేకయ
వంచకంబును, పిఱుంద నుదక్షిణుండును, పశ్చాద్భాగంబున
నక్షాహిణీబలంబు మున్నిడుకొని నకుల సహదేవ సహితంబుగ
యుద్ధిష్ఠిరుండును దత్సూచీ మూలస్థానంబునఁ జతుర్థనుండునుఁ
నతని చుట్టును గురుకృపాశ్వత్థామాదులును నియమింపబడిరి.
అర్జునుడును గాంగేయుండును వృకోదరుండును భూరిశ్రవా
దులుసింహనాదంబొనర్చుచు శంఖంబులఁబూరించుచు వచ్చెను
మొగ్గరంబునకు ముందటనిలిచియుండిరి. యాదవవీరులును
నద్దానిన్మీగాంచి సింహినాదం బొనర్చుచు నిజశంఖంబులఁబూ
రించుచు నతిరయంబునంజని యర్జును సైన్యంబునుందాకిన నిరు
వాగులుంగలసి పదాతులుఁబదాతులు, రథంబులురథంబులును,
దురంగంబులు దురంగంబులును, ఘోరంబుగాఁ బోరం
దొడంగె. ధృష్టద్యుమ్నుడును చేకితానుండునునత్యుగ్రంబుగ
పోరుచుండిరి. ఇరువుర రథంబులు నేలంగూల ముష్టియుద్ధం
బునకు గడంగిరి. మీఱిన బలగర్వంబుల ధృష్టద్యుమ్నుఁడా
తని మర్దించె. అది గనుంగొని కృతవర్మ ద్రుపద భూపాల
శుకునిందాకె. కృతవర్మ సారథిం గోల్పోయినవాడై సార
థ్యమును స్వయముగ నల్పుచుఁ బాంచాల విభుకుమారుండు

మూర్ఖబోవునట్లు ఫాలమునఁ దాశ నొక బాణంబు నేసె. అప్పుడు శిఖండి యాత్రంబునఁ గృతవర్మఁ దాకి యాతని కేతన ఛత్ర చామరకీటంబుల నేలంగూల్చె. పదంపడి కృతవర్మ శిరముం ద్రుంచె. దీన నాకుక్కిణీరమణుడు మేరమీరిన యాగ్రహంబు వహించి వివ్వచ్చుపైనివ్వుల బాణవర్షంబును గురిపించె. అర్జునుడును గాలుసేతు లాడించుకొనుట కవకాశములేనట్లు కృష్ణుని బాణసముద్రమున ముంచె. బలభద్రుండు భీమునిఁ దలపడిన సవ్యాయువుత్రుఁ డాతని విరభునునరించె. వెంటనే యీతఁడు భూమికి లంఘించి భీమునిరథంబును హయంబును గిరగిరండ్రిప్పి నేలపైఁగొట్టె. మారుతాత్మజుఁడు సక్రోధుండై తననిండుమగటిమి ప్రకటించుచు సురలబ్ధురమంద గదచే హలధరువతుంబునఁ గొట్టె. ఇతలోఁ ద్రిపురాంతకుండైన ఫాలాక్షుఁడోయన మాధవుం డామరున్నందనుందాశె. అది వీక్షించి యర్జునుండందుఁజేరి హరిందూలించె. రోషంబున హరిహాలాయుధు లిరువురు నరుని యురంబును నొసటను గాఢంబుగఁదాకునట్లు నారాచంబులేయ వాసవి యవుడుగఱచి రోషంబున రామకృష్ణులపై సమ్మోహనాస్త్రంబునేసె. వారిరువురును మూర్ఛితైరిరి. దారకుఁడు సత్యసుతుఁడుఁడోడి వారలంగొంబోయె. వెంటనే యనిరుద్ధుండేతెంచి సవ్యావ భవ్యంబుగ ఘనబాణపుంజంబుల శత్రునుండలిపై విసరె. అయ్యవసరంబున భూరిశ్రవుఁ డెల్లెడలఁ దానయై విహరించు చున్న హరిహ్రతుఁ డాయఃబోవుచుండ వృకోదరుండు వారింది రోషరక్తాక్షుడై మహాత్లహాసంబున నవ్వీరుని వక్షస్థలంబు

పగుల గదా దండంబు విసరె. దాననాతండు త్రైల్లకుండు
టచే హరిపాత్రుని మగుడంగదిసి వృకోదరుండు శిరముఁ దెగ
నేసె. అట్లనిరుద్ధుఁ జంపి సింహనాదంబుఁజేసి సరోవరంబుఁ
గలంచు గంధసింధురంజిల్లు యాదవసైన్యంబుఁజొచ్చి గదం
ద్రుక్షుచు సర్వంబును పీనుగుల మయంబొనర్చుచుండె. మా
రుండు సూనుఁడు మడయుఁబెరింగి కనుఁగొనల నీరునించి
దైర్యమువహించి వడముడిందాకె. పిడుగులవంటి బాణంబు
లమితంబుగ నేయ నాతండుగ్రుండై గదాదండంబును వక్ష
స్థలంబున కుపలక్షించివేయ నవ్వీరుండు సాలి త్రుటిలో
తుల్యించి విలయకాలుండువోలె విజృంభించి భీముని
మూర్ఛాక్రాంతు నునర్చె. ఇంతలో నాతని ధృష్టద్యుమ్నుం
డెదుర్కొని పుంఖానుపుంఖంబులుగ నిశితశరపరంపరలు
బటపె. అట్లా దండిమగలిరుపురొండాదులపై నిష్ఠురకాండం
బుల నిగిడించుకొనిరి. తుదకు ధృష్టద్యుమ్నుండు ప్రద్యుమ్నుని
శిరంబును హరించి సింహనాదంబొనర్చె. అంత నయ్యాదవ
సైన్యంబు దైన్యంబునొంది నల్లెడలం గలియఁజూచునెడ సాంబ
సారణాదులు రథసంబున నందుఁ జేరిరి. ఉభయసైన్యంబుల
కును బోరు ఘోరంబయ్యె.

అట్లునుండు దివ్యశిరంబుల నారి సంధించి యారధికుల
నతివిచిత్రముగఁ ద్రుంచి హరికుమారుల నిశ్చేషంబుగా వధి
యించె. దుర్యోధనప్రముఖులు హత శేషబలంబును జంపిరి.

ఇటరామకృష్ణులు సాత్యకిదారకులు సేయు శిశిరోప
చారంబులవలన మూర్ఛింజేటి హతంబులైన తురగకుండా

లంబులను, నుగ్గువచ్చిన రథావళులను, దెల్లినపైన్యానీకంబును
 మ్రగ్గిన కుమారవర్గంబునుం గలిగి నిర్మానుష్యంబైన యాత్మ
 పైన్యంబుం జూచి శోకవ్యాకుల చిత్తులైరి. అంతనాకృష్టుండు
 మధ్యందినమార్తాండుని వోలె జూడనశక్యంబైన భీకరాననం
 బుతో విలయకాలంబునంబూడము విస్ఫులింగంబులట్లు కనుల
 నుండి రోషాగ్నికణంబు లురలఁ గల్పాంతకాలమందలి మేఘా
 ర్భటంబట్లు గుణారావంబానర్చుచు శత్రువులుతల్లడిల్లునట్లు పాం
 చజన్యంబొత్తి రామసాత్యకు లిరువంకలరాఁగ నడచె. పచ్చునా
 మువ్వరిపై భీష్మాద్దునులు నిజబలంబులఁ బురికొల్పిరి. ఆమువ్వ
 రును నిండ్రుండు వజ్రాయుధంబునఁ బర్వతంబులఁ దరిగినట్లు
 కుంజరయూధంబులఁగూల్చిరి. తురంగంబులఁ దునిమిరి. రథికుల
 కంతంబు లవలీలగ నులిమివైచిరి. పెనుగాలి వృక్షపుఫలంబులు
 రాల్చువిధంబున బదాతుల శిరంబుల నెగఱఁగొట్టుచుండిరి.
 ముసలాయుధుండు భీష్ముని నొవ్వంజేసె. భీమునిండ్రోసె. అర్జు
 నునిమోడె. హైదింబుపనఁదూలించె. మురహుఁడు గొడుగుల
 పొడుచుచు సిదంబులఁగూల్చుచు రథంబులఁబూడిపొడిసేయుచుఁ
 బెక్కురు యోధులంబరిమాల్చుచుండె. అర్జునుండు శోభోద్ధీపి
 త మానసుండై రామసాత్యకులతోఁ బెనంగుచున్నయెడఁ బా
 ర్థసైన్యాటవుల దహింపజేసిరినను నుత్సాహంబునఁ జల్లారిన
 క్రోధాగ్నితోఁ గృష్ణుఁడు మొగ్గరంబు గదియంటొపుచుండె.
 భీష్మాదులడ్డగింప నవ్వీరవరుల నంపగమింగప్పి నిశ్చేష్టితుల
 నొసర్చివారిందాటిసూచీవ్యూహంబుఁ బ్రవేశించె. అట నదురుప
 డిన కేకయాదుల నిశిత శరాసనంబులవంచె. వారలంగడచి

చను నెడనుదక్షిణం డడ్డంబువచ్చె. వచ్చిన యాతనినొకశరాస
 నంబునఁ జచ్చినయట్లుండఁజేసె. అంతధర్మనందనుండును గవ
 లును చారసిల్లిరి. వారల బాణసముదాయంబులనొవ్వఁజేసి
 పద్మపూసాంబుఁ జేరి సాంచజన్యంబొత్తె. అటఁగలసైన్యము
 కృష్ణునిం గాంచి బెబ్బలింగన్న మృగంబులువోలెఁ జెడఱునుం
 టఁ బొండవమధ్యముండు గాంచి కుండినేశ్వరుండు చచ్చె
 నేమోయను భయంబునఁ దనతోఁ బోరుచున్న సాత్యకి సీరసా
 ణుల నటవదలి రయంబుననందేగి సైన్యంబునుంబురికొల్పి గజ
 గజవడంకుచున్న చతుర్థన జననాథుని వెన్నుజఱచి కృష్ణునిం
 గవినె. ఇంతలో రాముండును సాత్యకియుఁ గృష్ణుంజేరవచ్చిరి.
 అసమయంబునకు భీష్మాదియోధవీరులుకూడ సవ్యసాచింజేరిరి.
 సాత్యకిధృష్టద్యుమ్నులు సింగంబులభంగి నార్పుచు వివిధగతు
 లఁబోరుచుండిరి. తీవ్రగమనంబునఁ దేరునటునిటు బఱ
 తెంచుచు గజంబులఁద్రుంచుచు యోధుల నుగ్గుసేయుచు
 రణ కేళి యొనర్చుచున్న రామునికి ఘటో
 త్కచుం డడ్డువడియె. వానితురంగంబుల వధించి పైకుటికి
 కోదండంబు విఱచి హలంబును విసరిన నావ్రేటువెన్నునకుం
 దగుల నాతండు చలించిన మనంబున వీడుచున్న చేలంబును
 గూడఁ బాటించకఁ దండ్రితేరుసమీపింప నాతండుటికె. అటఁ
 గృష్ణుఁ డచ్చతుర్థనుఁ జేరఁరాగ ధనంజయుండు దేవదత్తంబు
 పూరించి సారవంతంబగు సాయకంబున చారకు నొవ్వనేసె.
 హయమ్ములఁగూర్చె. దానఁ గృష్ణుడగుణలోచనుండై యప్పా
 రువైనాగ్నేయాస్త్రంబుఁ బ్రయోగించె. అయ్యది యగ్ని

జ్వాలలం గ్రక్కుచు బయలుపెడల నైన్యంబులు భిన్నభిన్నం
బులై యనురులరక్షించుకొనుటకుం జెడటిపాటిరి. అర్జునుండు
కోపగించి యద్దానిపై వారుణాస్త్రంబు ప్రయోగించె. లోకం
బంతయు తిమిరమయంబయ్యె. వనజాక్షుడయ్యది వారింప
నమోఘంబగు వాయువ్యాస్త్రంబుంబంచె. ఉగ్రుండై యర్జు
నుండు తన్ని వారణమునకై నాగాస్త్రంచేసె. గోవిందుడద్దాని
భయంబుఁ బాప గారుడాస్త్రంచేసె. అర్జునుండు దానిని
నైంద్రబాణంబునఁ దుత్తునియలుఁసేసె. తుదకు యాదవనాయ
కుండలిగి బ్రహ్మాస్త్రమునువదలె. ప్రతిశరములేకునికి ఫల్గు
ణుండు నా బ్రహ్మాస్త్రంబునే యభిమంత్రించివదిలె. అవిరెండు
ను గొండ్లోకతడవు బోరాడి యఖిలదేవతలాశ్చర్యంబునొందఁ
దమకులౌమే శాంతమయ్యె.

అంత సుక్కుమృడిగ భీష్మాదులు చుట్టుముట్టికృష్ణు
నిపైఁ గ్రూరనారాచంబులఁ జొనిపిరి. ఆతండును జలించక
నివ్వలవంటి బాణములచేవారల నివ్వరగండఁజేసె. వైరులు
ముప్పిరిగొన్న బలంబునఁ గృష్ణునిసారథిని తురంగంబులను
గాఢముగ సువ్వంచేసిరి. కృష్ణుండు ప్రళయకాలుండై ఘోర
చక్రంబుఁ జేబూని యుధిష్ఠిరుండక్క నెల్లవారినిం జెండి
రమ్మనిప్రయోగించె.

గీ॥ మన్నుమిన్నును నేకమైమంటలెగయ
జక్రమేతేరఁగాఁజూచి సవ్యసాచి
యున్న యత్నంబులన్నియు నుడిగి యాచ
తుర్థనునిఁ దనవెనుకకుఁ ద్రోచినిలిచె.

అట్లేలేచిన చక్రము కుండినభూనాధునకడ్డమై నిలిచిన
గాండివిని హరించి చతుర్థుని కంతంబుఁదునిమె.

చ॥ నరునిశిరంబు కేశవ వినాయక కేశన చక్రిదైత్యసం
హరపరమాత్మ మాధవమురారి సరోహపత్రనేత్ర
భూ
ధరధర యిందిరారమణ దానవవైరి యటంచుఁబల్కు
చుక
ధరపై వ్రాలె నంతట నుదర్శన ముగ్రతమీఱి వ్రేల్చి
డిక్

గాంగేయాదుల నెల్లర గీటడంచె. నిలింపాదులు భీతి
ల్లిరి. నెత్తులేరు బాటునెడ మానవులయొక్కయు జంతువుల
యొక్కయు శిరంబులును మెడలును తొడలును తొమ్ములును
మూర్ఖంబులైన గొడుగులును కేశనంబులును నందుఁ గొట్టు
కొనిపోవుచుండె. తాను దప్ప తనబలంబును నర్హంబును
నుదర్శన నివృత్తంబగుట ధర్మనందనుఁ డెఱింగి మృత్యులైన
గురువితామహాజ్ఞాతి బంధుమిత్రమాత్యుల నానాదేశాగత
రాజన్యులంగనుంగొన రథంబుడిగ్గివచ్చి మహాశోకాకులసంత
ప్తమానమందై గాంగేయుం గనుంగొని మూర్ఖుఁడెండికొంత
తడవునకుంచెలిసి కన్నీరుఁ గార్చుచు నాతని పాదంబులవైఁబడి
విలపించుచునిట్లనియె.

తే॥ గీ॥ అసఘ స్వచ్ఛంద మరణుండ వవనిఁగల్గు
మగలకెల్లను మగఁడనఁ బొగడ నెగడు

వరశురాముని గెల్చిన బాహుబలుండ
వైనసీపును బాలిసి తేమందు విధిని.

అంతనచ్చోటుఁబాసి గురుకృపాశ్వత్థామకర్ణ దుర్యోధ
నాదులంజూచి “అయ్యో నేనెంతపాపాత్ముండను! నానిమిత్తం
బునఁగదా వీరెల్లరు గతజీవులైరి. ఈపాపంబునన్నెట్లు వీడు?
నుదర్శనచక్రరాజమా! మహాపాపాత్ముండననియా నన్ను స్పృ
శింప నెల్లక స్వామింజేరితివి?” అనిచింతించుచుఁ బెల్లుగఁ దల్ల
డిల్లుచుండె. ఆపిమ్మట నందుండి ముందఱకేగి కూలి
నకాల్బలంబును మావంతులతోడఁ బీనుంగులై యేనుఁగులం
గాంచివిలపించుచు నచటభీమసేనునిఁ గవలంగాంచి కూలఁబడి
యిట్లనుచు శోకింపఁదొడంగె. “తమ్మలారా! మీరం
దఱిట్లగుటవినిన తల్లియు ద్రావడియు నేమగుదురు? పాపాణ
హృదయుండనగుట నేనిట్లు నిలిచియుంటి.

సీ॥ దుర్యోధనుండు బద్ధునిఁజేసి ముంపసా

నదినుండి వచ్చిననాటి శక్తి

మమ్ములాక్షా నివాసమ్మునఁ గీడుచు

దకయుండఁ దెచ్చిన నాఁటిశక్తి

వనమధ్యమున హిడింబుని యాధమునను బ్రా

ణములనుగొన్నట్టి నాఁటిపెంపు

నంతిపురీజనులంత సంతోషింప

బకునిజంపినయట్టి బాహువీర్య

మెవ్విధంబున మడఁగ నేడెచటికేగ

నేతెఱంగునడాగ నేడెచటనడఁగ

హా! మదేభాయుతిత్రాణ హాగదాద్ర
వీణ హా! వీర హా! జగత్పాణతనయ

గీ॥ నకులసహజేవులార భండనపట్టిమ్మ
లారసాందర్యలక్ష్మీకుమారులార
పోయితిరె మీరు నేడు నాపొందువిడిచి
యంచువిలపించు నలుదిక్కులాలకించు.

ఇవిధంబున రోదనంబుచేయుచుఁ గొన్నియడుగులు
నడిచిచతుర్థనుం గనుఁగొని పుడమింబడియిట్లనియె. “కుండిన
నాథా! నిన్గావఁబ్రతినఁబూనిన యద్దనుండు మే నాయువులు
న్నంతవఱకు నిన్నురక్షించి తుదకుప్రాణము లర్పించె. కలుష
త్కండనగు నేను నిష్ప్రయోజకుండనై నిన్నుబ్రతికింపలేకఁ
బోతి. వంగడంబునకు నవయశన్పుం గూర్చితి”

అంతనాదండంబడియున్న నరుక శేఖరంబు డగ్గఱంబని
తచ్చరీరంబు తనయంకతలంబున బెట్టుకొని యుమ్మలికం బధి
కంబగుడు సొమ్మసిలి పెద్దకాలంబునకుఁ దెలివినుంది నేత్రంబు
లనుండి కన్నీరుగాఱ హోరుమనియేడ్చియిట్లనియె.

నీ॥ ద్రోణశాసనమున ద్రువదుఁదెచ్చినయట్టి
నీభువావిభవంబు నేడడంగ
సంగారపద్మని భంగపెట్టినయట్టి
నీ దివ్యశక్తిదా నేడడంగ
దారుణమర్శ్య యంత్రంబేసిమించిన
నీశరాసనదీప్తి నేడడంగ

బాంచాలికి మహిపాయరగల్గిస

నీవిక్రమస్ఫుర్తి నేడడంగ

ఈ సరోజిత వైరికులావతంస

ఈ జయోద్ధండ పరిపంధిరాజహంస

ఈ మహాకౌర్య ఈ నురాహర్యధైర్య

ఈ జయద్వీర ఈ హరిహయకుమార!

ఇట్లు పలువిధంబుల నాతనిం దలఁచితలఁచి రోదనంబు
సేయుచున్న సమ్మేదినీనాథు డైన్యాలాపంబులు బలభద్ర
సాత్యకులు విని కృష్ణునిపాలికిం జని చక్రధాటికిఁ దప్పించు
కొని యెవ్వఁడో యొక్కఁ డింద్రసుతువాహినిం గద్గదకంఠమున
నేడుచున్నాడని తెల్పిరి.

కృష్ణుడు—సోదరులారా! ఆయెచ్చునాతఁడుధర్మరాజు.
మనమేగి యీతని నోదాపుదమురండు.

అట్లేగునడఁ గృష్ణుఁ డాత్మసేనా మధ్యంబునఁ బడి
యున్న చతురంగబలంబులను యాదవవీరులం గనుఁగొనుచు
శోకవ్యాకులైత మనస్కుఁడై పాండవబలంబుఁ దఱియఁ
బోవుచు సోదరులకు గాంగేయాది ప్రహులుఁ బోవుచుఁ
బాడరియున్న పార్థులేరు చేరంజన యమనందనుఁడు లేచి
తనతోడపైచున్న వివ్వచ్చుశిరము యదువీరుని రథంబుపై
నిడి యశ్రుపూరిత లోచనండ్లై హరిపాదములపై వ్రాలి
దీనుండై యిట్లనియె.

గీ॥ ఆఖలభూతసముఁడు నవనర్గదాయకుం

డంబుజాత సేత్రుఁ డనుచుఁ బలుకు

మాటదప్పకుండ మాధవా ననుఁ జక్ర
కోటిదప్పించి వీరిగూడ నంపు.

ఉ! తమ్ముడు రాజులుండెగిన దానికిసేగతి నిల్వలేకశో
కమ్ముననుంటగాదుతనుఁగావుచుఁచుఁజతుర్థనుండుత్రా
సమ్మున నన్నుఁజేరెమనుజక్రభుడంచునునిట్టివానిఁ జ
క్రమ్మునకప్పగించితిఁకఁ బ్రాణములేటికి నాకుమాధవా.
అట్లనిన యమనందనునికిఁ గృష్ణుండిట్లనియె.

ధరణీశ్వరా! నీకివ్వమైనవాని మెక్కనిఁగోరుకొనుము.
పునర్జీవితుమైనరైద.

ధర్మరాజు—దైత్యాంత కా! చతుర్థనునిమ్ము. మహా
ప్రసాదము.

కృష్ణుడు—హా! ఇదేటివెట్టి! గురుకృప భీష్మాదు
లను నిజసోదరులను సుయోధనాది నిజ బాంధవులను విడనాడి
యాతని గోరుటేటి న్యాయము?

ధర్మనందనుడు—వద్దనాభా! నాకందటి కంటే
నాతఁడే యెక్కువ. ఆతని నిచ్చుటయే నాకు బ్రహ్మపద
మిచ్చినట్లు.

కృష్ణుండిట్లనియె.

గీ! పర్యభూతదయాపర సత్యసంధ
రాజపూజిత పదపద్మ రాజతనయ
శోభనాకార నీది త్తమద్భికాత్మ
బాలమెద్దితిఁ గుండినేశ్వరునితోడ!

క॥ జీవించుఁగాత మత్కృప

జీవాత్ములుఁగాఁగ నుభయసేవలునిపుడి

దేవాధిపశంకరవా

ణీవల్లభు లాత్మిలోన నివ్వెరగందఁ

అని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ వచించిన తోడనే నఖిల జనంబులును చచ్చుటయు బ్రతుకుటయు నెఱుంగక ప్రథమమై రంబునే మది నెంచి రోషంబునఁ గలియవడందొడర ధర్మ జూడుచు హలధరుండుచు వారల నివారించి సలినాత్ము మహిమచేఱరిగినకథాంశంబు విప్పిచెప్పిరి. సకలలోకాధ్యక్షుండగు పుండరీకాత్ముని యక్షీణప్రభావంబునకుఁ బురందరాదిబృందారకులమందానంద శందళిత హృదయారవింకులై ప్రనూనవర్షంబు గురియించిరి. అంత నుయోధనాది ధార్తరాష్ట్రులును, యుధిష్ఠిరాది పాండవేయులును, ద్రుపదవిరాటాది నానాధీశ్వరులును, గాంగేయాదులును నద్దేవదేవునకుఁ గృత ప్రణాములైనిలిచిరి. విజ్ఞాననిధియగు దేవవ్రతుండు కృతాంజలి మ్రోయారనియవతారంబులెన్నుచు బహుధంగుల బ్రస్తుతించె. అట్లువినుతించు సప్తరమభాగవతుని యాదవనాయకుండు మృదుమధురభాషణంబుల నాదరించె. ధర్మజభీషమర్యోధనాది సకలరాజన్యుల నుదితప్రకారంబుల సంభావించె, చిన్నవోయున్న యజ్ఞునునిఁ జేరందీసి యాలింగసంభాషింపూదయానందంబుగావించె. చరణంబుల కెఱిగిన చతుర్థుని మన్నించె. అందున్నవారి నెల్లరఁ దనతోద్వారకకుఁజనుదేరఁ

గోర. అట్లుచేరినవారినెల్లఁ గృష్ణుండు ద్వారకయందు గౌరవిం
చివంపె.

క॥ అని శుకయోగీంద్రుండ

య్యనిమిష రాజ్ఞాత్తునకుఁదయాపరుడైచె

స్థినవృత్తాంతము సూతన

మున సూతుఁడు శౌనకాది మునులకుఁజెప్పెన్

నేస్తమును చుట్టరికమును గురుస్థానమును స్వార్థమును
ద్యజించి, యుసురులనేని లెక్కింపక శరణాగతుని రక్షింపనుం
కించిన యర్జునుని సామర్థ్యంబును, ధర్మరాజు ధర్మబుద్ధియు,
గవ్యకాలంబున దుర్యోధనాదుల సాహర్థ్యంబును శ్రీకృష్ణుని
పరాక్రమ మహిమాదులను మునివశేషులు వేధంగులఁగొని
యాడిరి. ఈ చిత్రభారతం బతివచిత్రంబనివిస్మితహృదయులైరి.

సంపూర్ణము.

శ్రీ పల్లె వేంకట సుబ్బారాయ కృత గ్రంథములు.

1 సువర్ణముఖ. (నవల)	0-12-0
2 గంగాబాయి. (నవల)	0-12-0
3 దుర్యోధన పరాభవము.	0-10-0
- (ఐదులింకముల నాటకము)

క్రొత్త నాటకము!	క్రొత్త నాటకము!
బుద్ధిసాగరవిజయము.	0-12-0
- (ఐదులింకముల నాటకము)

రాబోవు గ్రంథములు.

- 1 హనుమద్విజయము (వచనము)
- 2 త్రిభువనము (నవల)

వలయువారు:—

పి. వి. రమణయ్య ఆంధ్ర నన్,

గుంటూరు.

